

ב"ה טוב טעם ודעת למדני פשוט (ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מוציא; ממצא, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.1 בראשית - וישלח לב ד

בראשית ויצא לב,ב - ג:

[ב] ויעקב הלך לדרבבו ויפגעו-בו מלאכי אלהים:

[ג] ויאמר יעקב פאשר ראם מתנה אלהים זה ויקרא שם-המקום ההוא מחנים: פ

[רש"י] (בר' ויצא לב,ב) מלאכים של ארץ-ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ: (לב,ב) מחנים. שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן. ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו:

טט: וסמוך לאלו שלעיל פתח פרשת וישלח כדלהלן

בראשית וישלח לב,ד: וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו ארצה שער שדה אדום:

(בר' ויש' לב,ד) וישלח יעקב מלאכים - קדמא מהפך פשוטא, תבנית טעמים בתפקיד כעין המידות כ"א וכ"ב מל"ב מידות של ראבריה"ג,

(כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, כאן הכתוב שלפניו (בר' ויצא לב,ב-ג) מלמד על (בר' ויש' לב,ד).

כפ' [רש"י] מלאכים ממש, ועיקר שפת"ח מסביר דאם-לא-כן לפניו למה לי. לכן פירש מלאכים ממש. ופירוש לפניו אותן שהיו לפניו שנאמר (בר' ויצא לב,ב-ג) ויפגעו-בו מלאכי אלהים: אותם שלח.

טט – שלח המלאכים שהוזכרו בכתוב שכתוב בפסוקים הקודמים והעומדים עתה לפניו היינו הנמצאים לידו.

התבנית קדמא מהפך פשוטא, בעלת לפחות התפקידים הבאים: כעין המידות כ"א וכ"ב מל"ב מידות של ראבריה"ג, (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, ותפקיד כעין טעמא דקרא שלפניו.

בראשית וישלח לב,ז:

ויאמר יעקב

אלהי אבי אברהם ואלהי יצחק

ה' האמר אלי שוב לארצה ולמולדתי ואיטיבה עמך:

ויאמר יעקב – זרקא סגול, לפעמים גורע לפעמים מוסיף עניין מהעניין המדובר בו. כאן גורע ומוסיף מיעקב על יעקב, ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' שתי הבטחות ה' להגן אליו. בזכות שתי הבטחות אלו שאחת מהן הובטחה בשם המיוחד לבדו. יעקב מבקש לעורר רחמי ה' לגרוע ממנו מידת הדין אף אם חטא או שגג רק במחשבתו (ראב"ע) ולהוסיף עליו רחמים.

ואפשר כי דומה ל- (שמ' תשא לד,ו) ויעברתי על-פניו ויקרא – זרקא סגול, לכתחילה דין, בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים.

גריעת דין והוספת דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים.

וגם דומה ל- (שמ' בא ב,יב) ועברתי בארץ-מצרים בלילה הזה העברת (גריעת) דין מישראל והוספתו על פשעי מצרים והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

ה' האמר אלי - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו וזהו הזכרת שם ה' המיוחד לעורר רחמי ה', ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' את הבטחת הגנתו בשם המיוחד לבדו,

[רש"י]... ועוד: מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, היה לו לכתוב: **האומר שוב לארצך** וגו' ? ! אלא כך אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: שתי הבטחות הבטחתי: אחת ביציאתי מבית אבא אמרת לי: "אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק" (בר' כח,יג), ושם אמרת לי: "ושמרתיו בכל אשר תלך" (בר' כח,טו). ובבית לבן אמרת לי: "שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא,ג), ושם נגלית לי בשם המיוחד לבדו, שנאמר "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא,ג); בשתי הבטחות הללו אני בא לפניך [ראב"ע קצר] ... ועוד ידענו, כי כל עון קטן וגדול - כנגד העושה; על כן העון הקל, לגדול יקרא 'גדול'; ויעקב פחד, שמא חטא או שגג במחשבתו, ובעבור זה לא יהיה השם עמו. ואל תתמה, כי הנה משה, שאין למעלה ממנו, והוא שלחו להוציא את ישראל ממצרים, ובעבור שגנתו שלח מלאך להמיתו (ראה שמ' ד,כד).

בראשית וישלח לב,ז:

נגלן שם בלילה ההוא

ויקח מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו:

ויקח מן-הבא בידו - גרשיים דרגא תביר, כעין יצא לידון בענין אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר

[רש"י] הבא בידו ... ומ"א ... אבנים טובות ומרגליות. דבר אחר מן החולין שנטל מעשר וכו'.

טט - החמיר ליטול מעשר לפני מתן המתנה, להקל לפיכך ולהיניצל

מן-הבא בידו מנחה דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים, שעל כל אחד חל הענין או ההלכה, כאן שימוש בכל

הקניינים ונקיטת כל אמצעי הגנה לפיכך במ לעשו אחיו: - אתנח ממעט אותו מאחווה מלאה, ע"פ [רלב"ג] מהקניינים, [רד"ק] מרמז

מהשוואת מלת בידו למלת בידו של עבד אברהם לומר כל אשר יש לו, ועוד וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל;

[רד"ק] ... בידו, ואמר "עזים" וגו' (להלן, טו). בידו - ברשותו, וכן "כל אשר יש לו נתן בידו" (ראה בר' לט,ד,ח). ולא בא לו המלאך שהיה תשובת תפלתו, עד שהכין המנחה ושלחה לפניו; וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל;

מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו - בדומה לאליהו בהר הכרמל שנתן הפר בידו לנביאי הבעל כי הפר סרב ללכת מעצמו, וכך פירש גם ה- [שפת אמת]. כך גם בעלי החיים של יעקב סירבו ללכת מעצמם. ויש המפרש שהפיל גורל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו כ) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופסוקים) – להבדיל; מונח – רבי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבי; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, מבעט, לא מש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור רכות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של הנוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בראשית וישלח לב,ג:

על-פֿן לאַ-יאַכלוּ בני-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הנֶשֶׁה אֲשֶׁר על-כַּף הַיַּרְדֵּי עַד הַיַּם הַהַיְוָה כִּי נִנְעַ בְּכַף-יַרְדֵּי יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה:

פסוק זה הוא מקור לשתי הלכות!

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
 ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים
 א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
 תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים.
 הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין **פרט קדמא** **על-פֿן** – פזר, **כלל** **לאַ-יאַכלוּ בני-יִשְׂרָאֵל** - קדמא ואולא
פרטי הכלל קדמא הם: **פרט** – **אֶת-גִּיד הנֶשֶׁה** (מונח רביע, כעין שני ענינים עם קשר לערך **ארבע** (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2), בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקנוקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) **ט"ז יורה דעה סימן ק ס"ק ג** (ג) כרוחב ד' אצבעות. - זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: ¹) **והולך ומפרט** מקומו בבעל חיים **אֲשֶׁר על-כַּף הַיַּרְדֵּי** (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקא-קטן בתפקיד של שתיים) **וזמנו עַד הַיַּם הַהַיְוָה** (מחלוקת האם החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים
 טט - ע"פ **[כלי יקר]** גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמז במצוה זו להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור ב-**[רמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה, סי' רמ"ז סע' ד']** כפיא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

[שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו ס"ק ד] חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישור דעתו.
 ומ"מ מותר לתלמוד באראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשור ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).
[ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו] שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמר ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ...גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לג,ט: וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֶהְלֹו מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אֶבְי שָׁכֵם בְּמֵאָה קֶשֶׁתָּה:

וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על על הכלל כולו,
 (א) אף על פי שהקב"ה העניק את ארץ ישראל לעם ישראל, ע"פ **ליקוטי שיחות** **כה** ע' 177 ... יעקב אבינו קנה מקום ראשון של חנייה בארץ-ישראל מתוך חיבת ארץ הקדש ... ושלם עליה במטבעות חשובות המשמשות כתכשיטים.
 (ב) **(בר' וישלח לג,יח) נתן את-פני הָעִיר: (בר' וישלח לג,יט) וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה** ר"ת החל ממלת הָעִיר ה-ו-א-ה-ה ובסידור אחר ח' א-ה-ו-ה, כעין רמז לשמונה פעמים שם הפלאים שבין היתר מבטא של קישור שמים וארץ. שמונה מרמז לענין שמעל לגדר הטבע. ולרב יצחק גינצבורג ה"ו, אזלא-גרש בראש פסוק מרמז לעניני גאולה. וזה מתאים לפי **ראב"ע** - מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה

(ג) אם נלמד **וַיִּקַּן ... אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם** - אזלא-גרש ... מהפך פשטא, כעין תבנית יצא לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר כאן להקל בקביעת תחום שבת להליכת תחום שבת מחוץ לעיר, ע"פ **רש"י ורמב"ן** ערב שבת היה - בשאלתות דרב אחאי בר"ז, לא רצה להיות אכסנאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה **וקבע לו תחומין**.

(ד) **(בר' וישלח לג,יט) הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֶהְלֹו** - רביע ... זקא-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וזה קשור לזכות עם ישראל לארץ-ישראל התחוננה והעליונה.

- (בר' וישלח לג,יט) וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה** - אזלא-גרש מונח רביע, דומה לקנין מערת המכפלה
- (בר' ח"ט כג,יג) נָתַתִּי קָפָץ הַשְּׂדֵה** - אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) קניית השדה בנוסף על המערה להקל מחששות עפרון (ב) להקל על אברהם ובניו לעתיד שלא ישאר טענה לעפרון בשדה ובמערה. **רש"י** ... מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר.
- שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לג,כ: וַיַּצֵּב-שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לֹו אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס

וַיִּקְרָא-לֹו אֵל - קדמא זקא-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפחא
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל - מרכא סלוק פר' סגורה **פירוש מהרז"ו ר"ב פ"פ ס"ח** ... והוקשה לו דמ"ש ויקרא לו אל אלקי ישראל הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד סס"ה ע"כ דורש ע"פ **מדה** ל"א ויקרא ישראל לו אל אלקי שהש"י הוא אלקי העליונים והתחתונים:
וַיִּקְרָא-לֹו כעין מדה ל"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי - מוקדם שהוא מאוחר בענין. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

¹ שו"ע יו"ד ק הגה: [ב] ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, [ג] והוא <ג> כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארוך כלל כ' כ"ח). **ביאור הגר"א** [ב] ועיקר גיד כו'. חולין צ"ו א' ב':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; תמצית ההשערות: אתגה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה. עמירה = שגגה = שכחה: פזר – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

בראשית וישלח לוי, יב – יב:

[יא] ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו ונעקם וקנו:

[יב] ותמנעו היתה פילגש לאליפז בן-עשו ותלד לאליפז את-עמלק

אלה בני עדה אשת עשו:

המילה **ותמנעו** מוטעמת בטעם 'מונח לגרמיה (-מונח פסק). לבאר זאת נביא כמה מקורות.

כתב ה-[רמב"ן] [לוי, יב] **ותמנעו היתה פילגש** - ... ועל דרך הפשט יש לחשוב בו, כי תמנעו פילגש אליפז אחרי לידתה את עמלק ילדה

בן, ותקש בלדתה ותמת, ותקרא את שמו תמנעו בעבור הזכיר שמה. ואביו אליפז קרא לו קרח,

... ואני עוד סובר בכתוב הזה מה שאמרו רבותינו בשלשים ושתים מדות (**מדה יא**) שהאגדה נדרשת, אמרו סדור היה ראוי להיות

אלא שנחלק ... וגם רודפי הפשט יאמרו כן בפסוקים אחרים, וכן זה יאמר [לוי, יא] **ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו ונעקם וקנו:**

(טט סלוק) [לוי, יב] **ותמנעו**. וחזר ואמר **היתה פילגש**... והיא הסבה שלא הזכיר שמה, כי לא רצה לאמר שני פעמים ותמנעו לזכר

ולנקבה.

[רשב"ם] **ותמנעו היתה פילגש** ראיתי ב-[שוחר טוב] **ותמנעו** מחובר גם לפסוק העליון שכן ב-[דה"א א, לו] **בני אליפז תימן ואומר צפי**

ונעקם קנו ותמנעו ונעמלק: ס ... **ותמנעו היתה פילגש** הראשון (טט: בדברי הימים) זכר מבני אליפז והשני (טט: בבראשית) נקבה.

[תורה שלמה [יח]] ... ב-[לקח טוב] כתב ויש מפרש **ותמנעו** על פירוש **לגרמיה**, [פי' מלה נפרדת] כי הפרידו הכתוב וכתב **ותמנעו**, כי

תמנעו זכר הוא וגו' ... וביתר ביאור ב-[שכל טוב] כי **הקו המפסיק** בא להורות כי תמנעו עולה לכאן ולכאן כי היה תמנעו זכר בנו של

אליפז ותמנעו נקבה וגו'

סיכום: [רמב"ן] סובר כי **ותמנעו** הוא מידה י"א מל"ב מידות של רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי – סדור שנחלק, [רשב"ם] ע"פ [שוחר טוב]

מלמד כי **ותמנעו** מחובר גם לפסוק שלפניו, [לקח טוב] מלמד כי **ותמנעו** לגרמיה [פי' מלה נפרדת] (טט: וזהו טעם מונח לגרמיה) וביתר

ביאור ב-[שכל טוב] כי **הקו המפסיק** (טט: טעם פסק) בא להורות כי תמנעו עולה לכאן ולכאן

ע"פ סברת רמב"ן ב-[בר' וישלח לוי, יב] מתקבלת התוצאה כי הטעם מונח לגרמיה (-מונח פסק) ב-[בר' וישלח לוי, יב] **ותמנעו** וגו' הוא מופע של

מידה י"א מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם, מידת **סדור שנחלק** ובארוכה **סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק**. כאן זוהה,

בפירושי הראשונים (רשב"ם ע"פ שוחר טוב, תורה שלמה [יח] ע"פ לקח טוב, שכל טוב) קשר בין תבנית טעמי מקרא ומידת דרשת תורה.

ואפשר שמכאן יש ללמוד למקומות אחרים בעלי אותה תבנית טעמים בצורה דומה. למידה י"א יש מופעים ע"פ תוכן כדוגמאות המובאות

ע"י המהרז"ו בהקדמה לפירוש מדרש רבה.

קריאה עם פסק מחבר את המלה בראש הפסוק לפסוק שלפניו וזהו שם הזכר תמנעו, קריאה ללא פסק תמנעו (הנקבה) היתה פילגש וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"כ) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשט** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרשא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.2 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,יא:

קִטְנֹתֵי מִכַּל הַחֲסָדִים וּמִכַּל הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ כִּי בְמַקְלֵי עַבְרָתִי אֶת-הַיַּרְדֵּן הָיָה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׂנֵי מַחְנוֹת:

כִּי בְמַקְלֵי - מונח רביעי, לפחות ארבע ענינים קשורים, **רש"י** לא היה עמי (א) לא כסף (ב) ולא זהב (ג) ולא מקנה אלא (ד) מקלי לבדו. וגו'

אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות {3} ע' 143, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה)

זק"ף גדול"ז זק"ף קט"ן עולה יסוד מלכו"ת כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף ג"ה ע"א שופר מהופך זקף קטן שהוא אתמר ב' " **קִטְנֹתֵי מִכַּל הַחֲסָדִים וּמִכַּל הָאֲמֹת** ", אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדול"ל שיתהפך ע"י השופר וזהו **(תת' פא,ה) מְשַׁפֵּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב** דייקא שנאמר בור קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

גרסת כתר ומגנס **קִטְנֹתֵי** - אזלא-גרש מהפך פשטא, תבנית טעמים כעין יצא להקל ולא להחמיר כמאמר **אמרי נועם** ע"פ **תיקוני הזוהר תקון כא** ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

ראה **מהפך, אזלא-גרש מהפך פשטא**

גיל זק"ף גדול"ל (230) גיל זק"ף קט"ן (346) (סה"כ 576) עולה (שווה) גיל יסוד"ד (80) מלכו"ת (496) (סה"כ 576) עולה גיל תקע"ו שופר מהופך הוא טעם מהפך, מהפך זקף-קטן בד"כ מוטעם מהפך פשטא (מונח) זקף-קטן, ויש בו לימוד אחד כפשוטו (כאן כנראה בחי' נוקבא הוא בקטנות) ולימוד אחר היוצא מפשוטו (כאן כנראה אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.)

ההיפוך מבחי' קטנות לבחי' גדלות ממדת הדין למדת הרחמים מושג ע"י התעוררות בתשובה בתקיעת השופר וזהו תקע"ו בשופר מהפסוק **(תת' פא,ד) תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר**, תקע"ו (גיל 576) עולה (שווה) זק"ף קט"ן זק"ף גדול"ל (גיל 576) שיתהפך ע"י תקיעת השופר תוצאת **(תת' פא,ה) מְשַׁפֵּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב** ממה"ד (ממדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) דייקא שנאמר בו (ממאמר יעקב על עצמו, מידת קטנות, וכן בית יעקב אלו בנות ישראל) **קִטְנֹתֵי** עיין בתקונים ד"ס ע"ב

תהלים פא [ד] תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: [ה] כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב:

הפסוק הפותח בתפילת יעקב **(בר' וישלח לב,ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב** – זרקא סגול, מוסיף או גורע מענין יעקב על ענין יעקב. כמאמר **אמרי נועם** אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים). הזדקפות יעקב בתפילה מהפכת אותו מקטנות לגדלות ע"י שגורע ממידת הדין ומוסיף על מידת הרחמים, והתוצאה מהפכת מדת הדין למדת הרחמים.

ואפשר כי דומה ל-**שמות כ"ט-ל, וַיַּעֲבֵר ה' אֶל-פְּנֵי וַיִּקְרָא** – זרקא סגול, לכתחילה דין בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים. גריעת דין והוספת דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים.

וגם דומה ל-**שמות בא יב,יב וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֹּאת** העברת (גריעת) דין מישראל והוספתו על פשעי מצרים והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

גרסת קורן **קִטְנֹתֵי** – רביעי, ואחריו **מִכַּל הַחֲסָדִים וּמִכַּל הָאֲמֹת** – מהפך פשטא זקף-קטן, תבנית טעמים רביעי ... זקף-קטן עשויה להורות על כעין מדה ל"ד למהרז"ו כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. רביעי בתפקיד של רובץ עליו הרבה דברים ופי' **רמב"ן** ... **הַחֲסָדִים** הצלתו אשר הצילו **פעמים רבות** מכל צרותיו, ועשה **אֲמֹת** – כל הטוב הזה שהיה לו, כי נתן לו (א) בנים ובנות (ב) ועושר (א) ונכסים (ד) וכבוד (ע"פ קה"ו, ב), והנכון בעיני, כי **הַחֲסָדִים** הקיימים יקראו **אֲמֹת**, כי הוא מגזרת 'אמנה', כטעם **וַנֶּאֱמֹן בֵּיתְךָ וּמְמַלְכְתֶּךָ עַד-עוֹלָם (שמואל ב ז,טז)**, ענין קיום; **לְחַמּוֹ נָתַן מִיָּמִינוּ נְאֻמִּים (יש' לג,ט)**; כאשר אמר **הוֹי תְהַנֶּה לִּי כְמוֹ אֲכֹזֵב מַיִם לֹא נֶאֱמָנוּ (יר' טו,ח)**.

בראשית וישלח לב,ג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר-עַל-כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָנַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׂה: בְּבַלִּי חוֹלִין צַהַב - צו,א,ב

הרב **מ' קובלסקי מאורות הדף לקט ראשונים** האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה אסרה בתואר - יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור)

בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), לכן **עַל-כֵּן** – פזר ללא טעם תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמז לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה, שנאמר בשם עצם וממנו ילמד אל שרץ ואבר מן החי.

בראשית וישלח לג,ו - ז:

[ו] וַתַּגִּישׁוּן הַשְּׂפָחוֹת הַנְּהַה וַיִּלְדִּיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּ:

[ז] וַתַּגִּישׁוּ גַם-לֵאֵה וַיִּלְדִּיהָ וַתִּשְׁתַּחֲוּ וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף וַיִּחַל וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

[ו] וַתַּגִּישׁוּן הַשְּׂפָחוֹת הַנְּהַה וַיִּלְדִּיהֶן – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים עם הלכה או ענין שווה לפרטיה. אבל התת-תבנית **הַשְּׂפָחוֹת הַנְּהַה וַיִּלְדִּיהֶן** – תביר מרכא טפחא, מלמדת על קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים שההלכה או הענין לא חל על חלק מפרטיה, וזה מתאים לפי' **רבי יוסף בכור שור** כי בני השפחות לא השתחוו; ניתן טעם לדבר, כי כשראו אותם משתחוות, אמרו: אמותינו משתחוות כי כן דרכן להשתחוות לכל, אבל אנו לא נשתחוהו; וטעם סלוק של מלת **וַתִּשְׁתַּחֲוּ**, מגביל כפי' **רבי יוסף**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פ"ר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בכור שור ולכך כתב בהן **ותשתחוו**ן שרק הן השתחוו ולא בניהם.

[ז] **ותנש גם-לאה וילדה** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים בעלי הלכה או ענין שווה לפרטיה, כאן כולם

וישתחוו בקבוצה זאת כולם השתחוו

ואחר – רביעי, כאן **נגש יוסף ורחל** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים עם הלכה או ענין לא שווה לפרטיה,

כאן **וישתחוו** – יוסף לא השתחוו כדי להסתיר את רחל אמו כפי **רש"י** **אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה**. לכאורה תבנית הטעמים

הייתה צ"ל תביר מרכא טפחא. שרק רחל השתחווה. ולכן אפשר שיוסף עמד בין עשו ובין רחל כאשר הוא מכופף מעט או פורש ידיו או

בגדו וזה נראה כמשתחווה. **וישתחוו** – אתנה בתפקיד מגביל, **וישתחוו** – סלוק בתפקיד מגביל, אפשר שלא השתחוו בפישוט ידים ורגלים

אלא בכפיפה עמוקה

רש"י (1) **נגש יוסף ורחל** – בכולן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל רחל – **נגש יוסף** – לפני; אמר: אמי יפת תואר, שמא יתלה בה עיניו אותה רשע, **אעמוד כנגדה**

ואעכבנו מלהסתכל בה. [מכאן זכה יוסף לברכה: "עלי עין" (בר' מט, כב; ראה ב"ר עה, י)].

טט – והסבר זה מתואם עם הסיפא של פ' **רבי יוסף בכור שור** האומר נראה דכולם השתחוו, וגם לא עם פ' **ראב"ע שנמסר לתלמיד** כי

פרט לבני השפחות שהיו בעלי נפש גבוהה משל נפש בני הגבירות כולם השתחוו.

רבי יוסף בכור שור כי בני השפחות לא השתחוו; נותן טעם לזכר, כי כשראו אמותם משתחוות, אמרו: אמותינו משתחוות כי כן דרכן להשתחוות לכל, אבל

אנו לא נשתחוו; ולכן כתב בהן **ותשתחוו**; אבל בני הגבירות, שראו אמותם משתחוות, השתחוו גם הם, ... נראה דכולם השתחוו, דאם לא נשתחוו,

למה נגשו?

בראשית וישלח לג,ח: ויאמר מי לך כל-המחנה הזה אשר פגשתי

ויאמר למצא-תן בעיני אדני:

ויאמר – זקף-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר, שתיים על ספיגת מכות ממלאכים כי לא השיגוהו ביחוס עשו

לאברהם וליצחק, ושלישית על הפסקת המכות ביחוס עשו להיות אחי ליעקב. אפשר שמכוון לפ' **רש"י** **מי לך כל-המחנה הזה** ...

ומדרשו כמות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם? והם אומרים להם: משל עשו. והם

אומרים: הכו, הכו! ואלו אומרים:

טט-א' הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחין,

טט-ב' בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים עליו,

טט-ג' אחיו של יעקב הוא, ואילו אומרים להם אם כן משלנו אתם:

מי לך כל-המחנה הזה – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים שלא על כולם חל ענין / הלכה מסוים.

רלב"ג ביאור מילות או יהיה פירושו: מה יבקשו לך כל-המחנה הזה אשר פגשתי – והם מוליכי המנחה – קבוצת הפרטים הם

מוליכי המנחה והמנחה שנשלחו מחנה מחנה, והענין שלא חל על כולם הוא שעשו כאלו לא היה מאמין **עשו** שתהיה המנחה (כולה)

שלוחה לו, להפלגתה.

ויאמר – פעם שניה בקרא – זקף-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. נשלב פ' רבי יוסף בכור שור עם פ' רמב"ן

ונאמר נקודה באופן אחד היא שיעקב אומר שאין המנחה שלו כי כבר שלחה ממנו, ושתי הנקודות באופן אחר הן תוארו של עשו בפי יעקב

(האישי) הגדול והאדון בעיני יעקב

רבי יוסף בכור שור **ויאמר למצא-תן בעיני אדני** – כלומר: אינו שלי, אלא ששלחתי **למצא-תן** בעיניך.

רמב"ן וטעם **מי לך כל-המחנה הזה** – כלומר: **מי זה לך** שתשלח לו כל אלה, כלומר: מי הוא הגדול אצלך שתשלח לו כל אלה?

והוא ענהו: **למצא-תן בעיני אדני**, כי אתה הוא הגדול והאדון בעיני.

בראשית וישלח לג,י: ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנתתי מיד

כי על-כן רציתי פניך פראת פני אלהים ותרצני:

ויאמר יעקב אל-נא אם-נא – מונח רביעי פשטא קדמא ללא אולא. רק שני מופעים כאלה בתורה

בראשית וישלח לג,י: ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך

שמות ד,יד: ויחר אף ה' במשה ואמר הלא אהרן אחיך הלוי

רש"י (1) **אל-נא** תאמר לי כן. **אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנתתי מיד** **כי על-כן רציתי** – כי כדאי והגון לך שתקבל

מנתתי על אשר **רציתי פניך**, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי, שר שלך; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. ולמה

הזכיר לו ראיית המלאך? כדי שיתירא ממנו ויאמר: ראה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא,ב**). **ותרצני** – נתפייסת

לי, וכן כל רצון' שבמקרא לשון 'פיוס': "כי לא לרצון יהיה לכם" (**וי' כב,ב**) – הקרבנות באים לרצות ולפייס; "שפתי צדיק ידעון

רצון" (**מש' ילב**) – יודעים לרצות ולפייס.

ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך – רביעי ... זקף-קטן, כעין מידה ל"ד למהרז"ו אם כל המידות, תומום שלא בא לסתום

אלא לפרש כפי **רש"י** **רציתי פניך**, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי, שר שלך; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. **נלמה**

הזכיר לו ראיית המלאך? כדי שיתירא ממנו ויאמר: ראה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא,ב**).

בראשית וישלח לג,כ: ויצב שם מזבח ויקרא-לו אל אלהי ישראל: ס

ויקרא-לו אל – קדמא זקף-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפחא **אלהי ישראל** – מרכא סלוק פר' סגורה

מהרז"ו ב"ר פ"פ ס"ח ... והוקשה לו דמ"ש **ויקרא-לו אל אלהי ישראל** הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה מיחד

שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד ססי"ה ע"כ דרוש ע"פ **מדה ל"א ויקרא ישראל לו אל אלהי** שהש"י הוא אלקי

העליונים והתחתונים: **ויקרא-לו** – קדמא זקף קטן במלים מוקפות, הוא מופע של מידה ל"א מוקדם שהוא מאוחר בענין, ובמקרא הזה

מעביר את מלת ישראל מלהיות מאוחרת ללהיות מוקדמת. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפניית ההשערות: אתנה, סלוק** – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **המקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא משם; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.3 בראשית וישלח לבד,

בראשית וישלח לגיח:

**וַיבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵן מִפְתֵּי אֲרָם
וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר**

בבלי שבת לגב, וכן בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עטו, ד"א וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן.

נִבְאָ – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לתחומין ושיעור לזמן דמדומי חמה.

מהו הזמן של דמדומי חמה?

תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן נא

ממה שאמרתם עם **דמדומי חמה** וממה שאמרתם פוסק באיזו ברכה שמרגיש בה כי בא השמש משמע שהתחיל ועדיין לא בא השמש ולא יפה הוא זה כי מבא השמש עד עונת ק"ש ערבית יש רוח לומר י"ת. ובזמן שמתחיל ש"צ בשעה שיש דמדומי חמה ועדיין לא בא השמש (לא השלימה שקיעתה מתחת לאופק ואח"כ) אף על פי שבא השמש משלים. והכין מנהגא דרבנן כדאיתרמי דוחק העת אבל אין נופלים על פניהם אחריה. ואנו אומרים כי בודאי אם אפשר לעשות עושיין כן ואם אי אפשר וחלה שבת או יום טוב אין לך דוחק גדול מזה ומתפלל הבינו. ואם דוחק העת שאפי' להבינו אין בו שהות בודאי יש לו לעשות כן ולומר אבות וגבורות וקדושת השם וחותר. כל זה בהכנסת שבת וי"ט דאיכא שתי תפילות משונות זו מזו אבל בימי החול לא צריכינן לכולי האי אלא גומר והולך אפי' בלילה.

משנה ברורה סימן רלג (יד) דהיינו עד צאת הכוכבים - [יז] לאו דוקא דערך רבע שעה קודם צאת הכוכבים בודאי בין השמשות הוא לכר"ע ואין להתפלל באותו זמן אלא ר"ל סמוך לזה וכן אי' בד"מ ברל"ב. ודע דאף שמהמחבר והרמ"א משמע דלדין דנהגים להתפלל מעריב אחר צה"כ מותר להתפלל מנחה אפי' אחר שקיעה עד סמוך לצה"ה [יח] יש פוסקים רבים שחולקים בזה ודעתם שתפלת המנחה הוא רק קודם שקיעת החמה ולכן לכתחלה צריך כל אדם ליהזר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא דהיינו שיגמור תפלתו בעוד שלא נתכסה השמש מעיניו ומוטב להתפלל בזמנה ביחידות מלהתפלל אח"כ בצבור ובדיעבד יוכל לסמוך על דעת המקילים להפלת אחר שקיעה עד [יט] רבע שעה קודם צה"כ [אך כל מה שיכול להקדים מחוייב להקדים כדי שלא יכנס בספק בין השמשות אכן אם כבר נראו [כ] כוכבים כבר עבר זמן מנחה בודאי דהוה סימן ללילה כמבואר כ"ז בסיומן רצ"ג ע"ש לא במ"ב ובה"ל] אך כ"ז [כא] בדיעבד ושעת הדחק גדול אבל לכתחלה בודאי אין לאחר זמן המנחה עד אחר שקיעה וכ"ש שיש ליהזר מאד שלא לאחר עד סמוך לצאת הכוכבים וכבר אחז"ל במערכא לייטי אמאן דמצלי עם דמדומי חמה דלמא מטרפא ליה שעתא:

בבלי שבת לדב, תנו רבנן: בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום, ספק כולו מן הלילה - מטילין אותו לחומר שני ימים. **ואיזהו בין השמשות -** משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - בין השמשות, הכסיף העליון והשוה לתחתון - זהו לילה, דברי רבי יהודה. רבי נחמיה אומר: כדי שיהלך אדם משתשקע החמה **חצי מיל** רש"י שיעור אורך בין השמשות, ולאחר חצי מיל היו לילה). רבי יוסי אומר: בין השמשות **כחצר עין**, (רש"י כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחזקה) זה נכנס וזה יוצא, ואי אפשר לעמוד עליו.

תוספות ... דהא ביה"ש הוא לכל הפחות חצי מיל דהוה אלף אמה דשיעור מיל הוא אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא דף סז. ושם) ואמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג). ראה אחת מרובה כג' שהיא כמגדין לילה שהם שתי טבילות ושני סיפוגין (2 שיעורי רבי נחמיה, היינו מיל = 2000 אמה) הרי זה זב גמור ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה **בבלי שבת להא, רבי נחמיה אומר** כדי שיהלך אדם **משתשקע החמה חצי מיל** - אמר רבי חנינא: הרוצה לידע שיעורו של רבי נחמיה יניח חמה בראש הכרמל, וירד ויטבול בים ויעלה (רש"י הוא לילה), וזהו שיעורו של רבי נחמיה.

בבלי שבת לדב, דאיתמר: שיעור בין השמשות בכמה? אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשה חלקי מיל. מאי שלשה חלקי מיל? אילימא תלתא פלגי מילא - נימא מיל ומחצה! אלא תלתא תילתי מילא - נימא מיל! אלא: תלתא ריבועי מילא. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: שני חלקי מיל. מאי שני חלקי מיל? אילימא תרי פלגי מילא - לימא מיל! ואלא תרי רבועי מילא - לימא חצי מיל! אלא **להא, תרי תילתי מיל**. מאי בינייהו? - איכא בינייהו פלגא דדנקא. (1 חלקי 12 משיעור הילוך מיל)

דמדומי חמה

בבלי שבת קיחב, אמר רבי יוסי: יהא חלקי ממתפללים עם **דמדומי חמה**. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: מצוה להתפלל עם דמדומי חמה. אמר רבי זירא: מאי קרא – (תהלים עב) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים. **רש"י דמדומי חמה** - כשהיא אדומה, שחרית אחרי הנצה מיד היא אדומה, וערבית סמוך לשקיעתה. וכן פי' ר"ן במקום. **עם שמש** - עם זריחתה. **ולפני ירח** - קודם אור הירח, בעוד השמש לא שקעה.

הרא"ש בבלי ברכות פ"א סימן י עם דמדומי חמה ... ועם משמע או לפניו או לאחריו. אבל לפי **רש"י בבלי ברכות כטב, עם דמדומי חמה** תפלת המנחה עם שקיעת החמה. **ייראוך עם שמש** - זו תפלת יוצר. **ולפני ירח** - זו מנחה. **לייטי במערכא** - על מי שמשחה תפלת המנחה עד דמדומי חמה, שמת טרף לו השעה על ידי אונס ועבר הזמן. **פני משה יר' פסחים פ"ה וא"כ** של בין הערבים הוא זמן שקיעת החמה והוה עם דמדומי חמה שמתחלת לשקוע וקרוב לערב ממש: **תורה תמימה דברים פ"ח הערה יט ... דמדומי חמה**, שפירושו הזמן המעורב מיום ולילה, האם המשמעות תהיה בין השמשות, היינו אחרי שקיעה. ואולי פרמ' לזמן רבינו תם כ-72 דקות אחרי שקיעה שהיו קהילות באירופה שאחרו תפילת מנחה מאד. **ב- תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן נא** מדובר על חזרת הש"צ של תפילת מנחה שהתחיל בה ועדיין לא בא השמש, כלומר לא נעלמה מתחת לאופק, כתב ב-**משנה ברורה סימן רלג (יד)** לכתחלה צריך כל אדם ליהזר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא דהיינו שיגמור תפלתו בעוד שלא נתכסה השמש מעיניו.

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה סח י (בר' ויצא כחיא) וַיִּפְנֵעַ בְּמִקְוֵם גִּלְוֶן שָׁם, בקש לעבור נעשה העולם כולו כמין כותל לפניו, כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ, רבנן אמרי כיבא השמש, מלמד שהשקיע הקדוש ברוך הוא גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצניעה, משל לאוהבו של מלך שבא אצלו לפרקים אמר המלך כיבו את הנרות כיבו הפנסין שאני מבקש לדבר עם אוהבי בצניעה, כך השקיע הקדוש ברוך הוא גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצניעה, ר' פנחס בשם רבי חנין דציפורין אמר שמע קולן של מלאכי השרת אומרים **בָּא הַשֶּׁמֶשׁ בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, אתא שימשא, אתא שימשא, בשעה שאמר יוסף **(בר' וישב לוט), הִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ** אמר יעקב מי גלה לו ששמי **שמש**,**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמתי - תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התעו"ט; **הצמצמת ההשערות: אתנה, סוקו** - סוף-ספוק (נקראו קיסרים ופקידים) - להגביל; מונח - רבוי; **מחפץ פשטא** - מרפא = מאריך, רבוי; דרגא - מחלק, ממעט, לא ממעט; **טרקא** - שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תכיר טפיקא** - קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; **מרכא תכיר טפיקא** - קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; **תכיר מרכא טפיקא** - קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקפ** - רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; מונח **רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישיה; **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיי'ם - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות ד' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

זמן **דמדומי חמה** בניץ ובשקיעה כפ' **רש"י בבלי שבת קי"ח, ב** מרומז בפסוק **בִּאֲרָץ כָּנַעַן כָּבָא מִפְּנֵי אֲרָם** - ס"ת צ ו נ ו ם ה י י נו = צ"נ = נ"ץ ו - נ"ם (זמן בשכבך - אחרי שקיעה)

מכל המקורות ביחד עלה הרעיון לבדוק מהו הזמן בין נגיעת עיגול השמש באופק ובין היעלמות השמש מתחת לאופק. הקרא **(בר' וישלח לגיח) נִבְאָא יַעֲקֹב שְׁלָם** בהחלפת שם **יעקב** בשמו **שמש** ("עפ"ב"ר **פר' סחי**, י על הקרא **(בר' ויצא כח, יא) כִּי-כָא הַשְּׁמֶשׁ** יתקבל רמז לחישוב שיעור לשקיעת או זריחת השמש בשלימותה **(בר' וישלח לגיח) נִבְאָא הַשְּׁמֶשׁ שְׁלָם** בין אם זה שיעור למצוות תורה ובין אם זה לא שיעור למצוות מתקבלת תוצאה אמונית שהתורה היא תכנית בריאת העולם. **נִבְאָא** - תלישא-קטנה, בתפקיד חישוב שיעור מהמלה עצמה.

מהו הזמן בין תחילת שקיעה כאשר דיסק השמש נוגע באופק ובין סוף שקיעה כאשר עיגול השמש נעלם? הקב"ה קבע בבריאה שיעיגול השמש יהיה במרחק כזה שיראה לנו כתופס כ-0.52 מעלות מקשת כפת השמים (הירח 0.54 מעלות)². בימי התקופות ניסן ותשרי השמש עוברת מנץ לשקיעה 180 מעלות ב-12 שעות זמניות השוות ל-12 שעות של שעונינו. לכן בשעה ביום תקופה השמש מהלכת (12 : 180) = 15 מעלות. לכן היא עוברת כל מעלה ב-(15 : 60) = 4 דקות. ב-4 דקות יש 240 שניות של שעונינו, אז הכפל של קשת זויית השמש במספר השניות ב-4 דקות מניב 0.52 * 240 = 124.8 שניות שהוא אורך הזמן שבו השמש נעה 0.52 מעלות בשמים. בקו המשווה, זה יהיה הזמן כגון מרגע שהשמש נגיעה באופק ועד שנעלמה. שעה של שעונינו בת 3600 שניות, שעה של תורה בת 1080 חלקים, כל חלק בשעונינו שווה (3600 : 1080) 3.3333 שניות. נחשב זמן שקיעה מנגיעת השמש באופק ועד היעלמותה בחלקים של תורה (3.3333 : 124.8) = 37.44 חלקים. אם נעגל זאת ל-38 - נתקבל התוצאה של פעמיים הגימטריה של **נִבְאָא** - 19 שהוא אורך זמן שקיעת חצי עיגול השמש מתחת לאופק!!!

[משנה ברורה הלכות הנץ, סימן נח סעיף א סק"ט וביאור הגר"א] כתב צריך "שליש עישור שעה" עישור שעה זה 6 דקות, שלישי זה 2 דקות, שזה ערך מעוגל של שתי פעמים **נִבְאָא** - 19 היינו כ-38 חלקים שהם 124.8 שניות שהם כ-2 דקות. (הפניית הרב שנדורפי יגאל הי"ו ראש ישיבת נחליאל)

שמות בשלח יג, כא: נח' ה' ה' ה' ל' ל' ל' ל' ל' יומים ... ה' ה' ה' - תרסא, אפשר שיעור זמן לשקיעה ולנץ האמיתי בארץ-ישראל. **זמנים בהלכה, הרב ח"פ בניש ה"ו ע' 3]**: בא"י בגלל רפרקציה השמש (שבירת קרני האור באויר) השמש נראית זורחת ושוקעת כאשר השמש האמיתית נמצאת כמחצית מעלה (60 / 31) מתחת לאופק. במדע האסטרונומיה מיקומם ותנועתם של גרמי שמים נקבע לפי מרכז קוטרם וללא תלות בתנאים משתנים. בהלכה הנץ חמה מוגדר כזריחת שפתה העליונה של השמש והשקיעה מוגדרת כשקיעת שפתה העליונה כפי ראות עינינו.

לכן הנץ והשקיעה ההילכתית מוקדם או מאוחר מהנץ והשקיעה האמיתיים במעט יותר מ-4 / 3 מעלה (כ-0.78 = 0.52 מעלה לרפרקציה ו-0.26 מעלה לזריחת חצי גוף). **ה' ה' -** גי' 55. נניח כי מספר החלקים בשעה של 1080 חלקים. ב-**נִבְאָא יַעֲקֹב שְׁלָם** מצאנו כי ב-19 חלקי שעה עגול השמש עובר מחצית קוטרם כפי שנראה לעינינו (כ-0.26 מעלה). ב-38 חלקי שעה עגול השמש עובר מלוא קוטרם כפי שנראה לעינינו (כ-0.52 מעלה). (38 + 19 = 57 חלקים קרוב למספר **ה' ה' -** גי' 55. ההפרש בין שני המספרים הוא כ-6.666 שניות בשעון זמנינו. לפי זה אפשר להסביר **ה' ה' ל' ל' ל' ל' ל' יומים** - קדמא ואולא בלשון **זמנים בהלכה** הנץ והשקיעה ההילכתית מוקדם או מאוחר מהנץ והשקיעה האמיתיים במעט יותר מ-4 / 3 מעלה שזה בהתאמה 55 או 57 חלקי שעה.

טט - בראש הכרמל יהיה פחות מ-7 דקות לפני שיעיגול השמש יגע באופק כי אורך לו עוד כ-2 דקות להעלם לגמרי מתחת לאופק 2000 אמה - 18 דקות, 1000 אמה - 9 דקות, 100 אמה - 0.9 דקות = 54 שניות = 16.2 חלקי שעה בת 1080 חלקים **[רמב"ם]** מהלך מיל שתי חומשי שעה, ע"פ **[מידות ושיעורי תורה, הרב ח"פ בניש, ע' 91]** הכוונה בהר 2000 אמה - 24 דקות, 1000 אמה - 12 דקות, 100 אמה - 1.2 דקות = 72 שניות = 21.6 חלקי שעה בת 1080 חלקים **[תוספות בבלי שבת לד, ב] ... ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה**. אם נחשב בין השמשות מהמספר ק' אמה כשווה לזמן תנועת חצי עיגול שמש אז מהלך מיל יהיה 19.0 חלקי שעה בת 1080 = 62.4 שניות = 1.04 דקות וזה מהלך ק' אמה. אז 1000 אמה ב-10.4 דקות ו-2000 אמה ב-20.8 ד'

עיר שִׁכָם - מונח רביעי, אפשר כי כאן הרמז הוא לחישוב ברבעים של יחידת זמן כגון זמן הליכת מיל. מיל 18 דקות, שלושה רבעי מיל 13.5 דקות, שני שלישי מיל 12 דקות. הפרש ביניהם 1.5 דקות שהם חצי מששית מיל (3 דקות) מיל 24 דקות, שלושה רבעי מיל 18.0 דקות, שני שלישי מיל 16.0 דקות. הפרש ביניהם 2.0 דקות שהם חצי מששית מיל (4 דקות) 2.0 דקות זה זמן מעוגל ל-אורך זמן שקיעת עיגול השמש מתחת לאופק

החישוב הבא מוצג רק לרעיון: **[לוח דבר בעתו, הרב מ' גנוט]** מרחק ממוצע של כדור הארץ מהשמש 149,598,023 ק"מ, המרחק הקרוב ביותר 147,098,444 ק"מ. המרחק הרחוק ביותר 152,097,062 ק"מ המכפלה **שְׁלָם * עיר * שִׁכָם = 370 * 280 * 360 = 37,296,000** אם נניח שזה מספר פרסאות אזי הכפל ב-4 מיל לפרסה יניב 37,296,000 * 4 = 149,184,000 מיל, שזה 143,216,640 ק"מ (1 מיל = 0.96 ק"מ) בגלל שב-**ב"ר פר' סחי**, נאמר **(בר' ויצא כח, יא) כָּא הַשְּׁמֶשׁ כָּא הַשְּׁמֶשׁ** מוצגת המכפלה הבאה המכפלה **הַשְּׁמֶשׁ * הַשְּׁמֶשׁ * שְׁלָם = 645 * 645 * 370 = 153,929,250** שאם זה במיל אז זה שווה ל-147,772,080 ק"מ

איזה תחומין קבע יעקב האם של י"ב מיל או של מיל (2000 אמה)? היות והיה לו מקנה רב אז איפה חנה המקנה האם בשדה שקנה (שלפי שכם היה קטן) או מחוץ ולא קרא לבהמות בשבת. או היה שדה גדול ורבע לעיר. **עיר שִׁכָם אֲשֶׁר בִּאֲרָץ כְּנַעַן** - רביעי ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וכאן מפרש קבע לו תחומין בשיעור שעשוי להיות מחושב כך **שְׁלָם עיר שִׁכָם** אותיות **שָׁל ש - ש**, שלש, **עיר** פ, ר , כָּם גי' ס, מרומז כאן שלש פרס השווים 12 מיל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מ"ט (ל) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעורר; ט; **הצניעות** **השערות**; **אתנה**, **סלוק** – סוף-**ספוק** (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונה – רבוי; **מחפץ** **פשתא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מארין**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשת; **מרכא** **טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא** **תביר** **טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא** **תביר** **טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר** **מרכא** **טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא** **סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשתא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה** **רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** **בחצי** **פסוק** – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשייף** – יוצא מהענין; **קדמא** **ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

דרשות אחרות מהפסוקים:

ויבא יעקב שלם עיר שכם בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט המדרש מונה ארבע שלמויות ביעקב, אפשר כי נסמך על תבנית הטעמים של **עיר שכם** – מונה רביע, בתפקיד של לפחות ארבע.

ה **ויבא יעקב שלם**, **שלם בגופו** לפי שכתוב (שם) /בראשית/ (לב) והוא צולע על ירכו ברם הכא שלם בגופו, **שלם בבניו** לפי שכתוב בו (שם) /בראשית ל"ב/) אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה ברם הכא שלם בבניו, **שלם בממונו**, אף על גב דא"ר אבון בשם ר' אחא תשע שנים היה מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון ברם הכא שלם בממונו, ר' יוחנן אמר **שלם בתלמודו**, אבל יוסף שכח, שנאמר (שם) /בראשית/ מא) כי נשני אלהים את כל עמלי, ולהלן הוא אומר (משלי טז) נפש עמל עמלה לו.

בראשית וישלח לגיט: ויגן את-חלקת השדה אשר נטה-שם אהלו מיד בני-המזרז אבי שכם במאזה קשיטה:

אפשר כי יעקב עצמו חנה במרחק המאפשר לראות **ויגן את-פני העיר** אבל בשביל כל מקנהו היה תחום של 12 מיל. האם הוא קנה תחום זה כדי שמקנהו לא יאכל משדות של אחרים, או האם זה היה שטח הפקר. **רמב"ן (לגיט)**, ערב שבת היה – בשאימות דרב אחאי בר"י, לא רצה להיות אכסנאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין.

(לגיט) יעקב שלם – קדמא אזלא ... **(לגיט) ויגן את-חלקת השדה** – אזלא-גרש מונה רביע, תבנית טעמים בשני פסוקים או חצאי פסוקים סמוכים העשויה ללמד על מלמד ועל נלמד שעולה על המלמד.

הצעת פתרון (א) קנין הארץ היה כנראה יותר יקר מהדורון שכבד בו את עשו במשך תשע שנים (קושיה איך תשע שנים, כאשר במחניים וסוכות שהה רק כ-20 חדש). **(לגיט) במאזה קשיטה** ע"פ ת"א מאה חורפן (מטבעות חריפים שחשובים למסחר בכל מקום), רש"י בחומש והאדמו"ר מ"מ שניאורסאהן פירשו **במאזה קשיטה** הם מאה מעות, היינו חמשה שקלים, סכום לא גדול, אלא אם שקלים אלו הם לא במובן הרגיל ואז זה יהיה כדברי שכם לדינה שאביה שלם סכום גדול מערך השדה. **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה פ** ... אמר לה (שכם לדינה) אביך בשביל שדה אחד ראה כמה בזבז וכמה ממון הכריע אני שיש לי ליתן לך כמה נטעים וכמה שדה בית זרע

הצעת פתרון (ב) יעקב אבינו לא החשיב את העושר שעשה מלבן, אלא היה לו מקור פרנסה אחר שהיה צנוע אבל חשוב בעיני יעקב מכל עבודתו עם צאן לבן. ממקור זה קנה את חלקת השדה.

הצעת פתרון (ג) ויגן את-חלקת השדה – אזלא-גרש מונה רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, אפשר שעשיית שבת קודש בארץ-ישראל שנגאלה מידי הטומאה ונתקדשה היה חשוב בעיני יעקב אבינו יותר מכל הדורון שכבד בו את עשו. כפי' **ראב"ע** - מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה אפשר כי לכן מדרש רבה מביא במקום את סיפור טיהורה של טבריה ע"י רבי שמעון. אמנם זה מובא ללמד שאכסנאי יעשה טובה למקום המארח אבל אגב כך למדנו על טהרת הארץ.

אפשר כי הנלמד על יעקב שירש את העולם שלא במידה, יותר מאברהם אבינו כנדרש **בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יא** ז' ו' יוחנן בשם ר' יוסי בר חלפתא אמר אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה שנאמר (בראשית יג) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו', אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת, שנאמר (שם) /בראשית/ לג) ויחן את פני העיר, נכנס עם דמדומי חמה, וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם שלא במדה שנאמר (שם) /בראשית/ כח) והיה זרעך כעפר הארץ וגו'.

משנת רבי אליעזר פרשה כ עמוד 363 ר' יוסי ביר' חלפתא אומ', אף הבאין בדרך חייבין לזכרו (את השבת), שכן מצינו ביעקב אבינו, שנכנס עם דמדומי חמה ושם אהלו חוץ לעיר, שני **ויבא יעקב שלם עיר שכם**, ... **ויגן את-פני העיר**. ולמה לא נכנס לעיר, אלא מלמד, שנכנס עם דמדומי חמה. לפיכך זכה ונתברך שבע פעמים, כנגד השבת שהוא שביעי. ראשונה, ועודנו במעי אמו, שני' ויאמר **(ע' 364)** יי לה שני גיים. שנייה, ויתן לך האלהים. שלישיה, ואל שדי יברך אותך. רביעית, והנה ייי נצב עליו. חמישיה, שוב אל ארץ אבותיך. שישה, ויאמר לו אלהים שמך יעקב. שביעית, ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה. אף מי שהוא מענג את השבת זוכה לכל הברכות הללו, שנאמר אז התענג אל ייי. מפני מה נתפרש יעקב לבדו, מפני שנתפרשה שמירת שבת. ד"א זכור, עד שלא יכנס, להוסיף עליו מן החול בתחלתו. שמור משיכנס, להוסיף עליו מן החול בצאתו.

משנת רבי אליעזר פרשה כ עמוד 363 אפשר כי הנלמד על יעקב אשר זכה ונתברך שבע פעמים (היינו בתגבור רב) בזכות שמירת שבת.

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט, ויגן את-פני העיר, חנן את הפנים שבעיר התחיל משלח להם דורות, ד"א **ויגן את-פני העיר**, התחיל מעמיד הטליסין ומוכר בזול, הדא אמרת שאדם צריך להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנו, ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר בריה הו' שמירין במערתא י"ג שנה ביומי דשמדא והיו אוכלין חרובין של גורדא עד שהעלה גופן חלודה, לסוף שלש עשרה שנין נפק יתיב על תרע מערתא חמא חד צייד קאים וצייד ציפורין, וכד הוה שמע ר' שמעון ברת קלא אמרה מן שמאי דימוס דימוס ספגא, וכד הוה שמע ברת קלא אמרת ספוקלא הות מתצדה ונלכדה אמר ציפור מבלעדי שמאי לא מתצדא על אחת כמה וכמה נפש דבר נש, נפק ואשכח מיליא משדכן ונתבטלה הגזירה אתון ואסתחן בהדא בי בני דבית מוקד דטבריא א"ל בריה כל הדא שבתא עבדת לן טבריא ולית אנן מדכן יתה מן קטוליא, אמר צריכים אנו לעשות טובה כדרך שהיו אבותינו עושים שהיו עושים איטלוסין ומוכרין בזול אמר צריכין אנו לדכיא טבריא, מה עבד נסב תרמוסא והוה מקצץ תרמוסא ושדי קצוצתיה ומקלק בשוק וכל אתרא דהוה קטילא סליק ואינן מפקון, ונפקין וכל מקום שלא היתה שמה טומאה תרמוסא עומדת, והוא מציין איזה מקום טומאה ומקום טהרה עד זמן דדכי יתה מן קטיליא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"כ (כ) במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצות ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשוט** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טקאא = טקא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טקאא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טקאא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טקאא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טקאא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה = שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.4 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,כו:

וַיִּרְא כִּי לֹא יוֹכֵל לוֹ וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ

וַתִּקַּע כַּף-יָרְכּוֹ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבֹקוֹ עִמּוֹ:

וַיִּרְא - רביע **כִּי לֹא יוֹכֵל לוֹ** - מונח מהפך פשטא זקא-קטן **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** - טפחא אתנה

וַתִּקַּע כַּף-יָרְכּוֹ יַעֲקֹב – פשטא מונח זקא-קטן **בְּהֶאֱבֹקוֹ עִמּוֹ** - טפחא סלוק

בְּכַף-יָרְכּוֹ - מקף, בתפקיד רב-מצב, רב-משמעות (א) כף הירך, (ב) רמז לקשר למצוות זיווג (**רש"י** מלת ביצתון) **רמב"ן** נגע בצדיקים שהם עתידים לצאת ממנו; זה דורו של שמד. **רד"ק** (כו) ... **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** - רמז לו, שיעשו לא יוכל לו, אבל הוא יכאב מצד אחד, מצד **יָרְכּוֹ**; רמז לו בזה, שיכאב מאחד **מיוצאי ירכו**, והוא בתו שנבעלה לכנעני (ראה בר' לד,ב). לפיכך נגע **בְּכַף**, כי 'כף' לשון נקבה. וכל זה הביין יעקב ממעשה המלאך; וראב"ע דוחה קשר לזיווג **ראב"ע** (**לג**) **בניד הנשה**, ידוע, כאשר העתיקו קדמונינו ז"ל (חולין צא,א). ואין בו ספק כי אם לחסידי דעת לשון ותולדה, שאמרו, שהוא האבר; ויפרשו **הנשה** - מגזרת 'נשים'.

[כז] **וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי:**

אִם-בְּרַכְתָּנִי – מקף בתפקיד רב מצב, (א) **רמב"ן** (ל) ... והקרוי מה שאמרו רבותינו (ראה ב"ר עח,ב), שהודה לו על כל הברכות שם

במקום שהוא על כרחו, (ב) ובנוסף הוסיף לו ברכה **וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ שָׁם**

[כט] **וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שְׂרִית עַם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וְתוֹכַל: [ל] ... וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ שָׁם:**

(**בר' וישלח לה**) (ט) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בָּאֵו מִפְּנֵי אֲרָם וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ:**

(י) **וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא-יִקְרָא עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:**

רד"ק (**בר' וישלח לב,גט**) **וַיֹּאמֶר**. יש רשות למלאך להוסיף על שליחותו כפי אשר יראה, **לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ** - בשורה היא

שבשורה, שהקדוש ברוך הוא יקרא שמו ישראל; וכן עשה בבית אל. לפיכך אמר שם (**בר' וישלח לה,י**) **וַיִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: (בר' וישלח**

לב,ג) **וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ שָׁם** – מלבד שקראו **יִשְׂרָאֵל**, שהוא לענין ברכה: [כט] ... **כִּי-שְׂרִית עַם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים**, עוד ברכו ברכה אחרת

[ל] **שָׁם**. ואמר [ל] **שָׁם**, לפי שעתיד לברכו עוד בבית אל (ראה (**בר' וישלח לה,ט**) **וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ**)

בראשית וישלח לב,לג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר-עַל-כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נִגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ יַעֲקֹב בְּנִיד הַנֶּשֶׁה:

תבנית הרישא של הפסוק **עַל-כֵּן** – פרט קדמאה המלמד כי הפסוק רב-תחומי **לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** – כעין כלל לכל תחום שהפסוק מלמד עליו **אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה וגו'** – פרט בתראה, הממלא תוכן לכלל. משלושה תחומים מתקבל לימוד בנושא של היתר ואיסור מאכל ונאמנות בכשרות

עַל-כֵּן – פזר מלמד לדרוש לענין אחר ואם צריך גם לענינו, מקף בתפקיד רב-מצב, ובא ללמד כי הפזר מלמד באופן רב-תחומי.

אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה פסוק זה הוא מקור לארבע הלכות לפחות

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
 ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים
 ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה
 ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבדיה

א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
 תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים.
 הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין **פרט קדמאה עַל-כֵּן** – פזר, **כָּלל לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** - קדמא ואולא
פרטי הכלל קדמאה הם: פרט - **אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה** (מונח רביעי, כעין שני ענינים עם קשר לערך **אַרְבַּע** (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2), בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקונקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) **ט"ז יורה דעה סימן ס"ק ג** (ג) כרוחב ד' אצבעות. - זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: ³) **והולך ומפרט** מקומו בבעל חיים **אֲשֶׁר**
עַל-כַּף הַיָּרֵךְ (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקא-קטן בתפקיד של שתיים) **וּנְמַנְו עַד הַיּוֹם הַזֶּה** (מחלוקת האם החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' **דַּרְשָׁהוּ לַעֲנִין אַחַר** ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

טט - ע"פ **כלי יקר** גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור **ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה**, **סי' רמ"ז סע' ד'** בספיא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ז ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו ס"ק ד חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. ומ"מ

³שו"ע יו"ד ק הגה: יב] ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, יג] והוא <ג> כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארן כלל כ' כ"ח). **ביאור הגר"א** [יב] ועיקר גיד כו'. חולין צ"ו א' ב':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני ומדני... (ל) כי במצוות האמת – תהלים ק"ט: שם; טעמי המקרא התורה שבעל-פה, התע"ט; **תמצית השערות: אנתה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קטרים ופסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקור פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצורף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא – קב** שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:******

מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שומא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצוות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).

ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה
בבלי חולין צהב, צו, א, ב

על-פ"ן לא-יאכלו בני-יש"אל את-גיד הנשה גיד הנשה עצמו אינו ראוי לאכילה ולולא גזירת הכתוב שאסור לאכול, האוכלו כאילו לא אכל, כך כל דבר אחר שאינו ראוי לאכילה כגון עצמות, פרסות, קרניים למשל מנבלות, מבעלי חיים טמאים, אולי אף ממוקדשין, אכילה ביה"כ האוכלם אינו עובר על איסור.

ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה

הרב מ' קובלסקי **מאורות הדף לקט ראשונים** האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה אסרה בתואר – יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור) בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), לכן **על-פ"ן** – פזר ללא טעם תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמז לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה, שנאמר בשם עצם וממנו ילמד אל שרץ ואבר מן החי.

ברמת דרש ספורנו - כדי שיהיה היזק אשר הורע בנגיעת כף הירך היזק בדבר בלתי נחשב אצלנו.

טט - לגיד הנשה ע"פ בבלי חולין אין טעם, היינו דבר בלתי נחשב. בא הפזר להעיד שההיזק ליעקב אבינו עבר מיד ולא השאיר רושם בבניו (ההיזק התפזר ונעלם).

אור החיים - פ"י לצד שנודעזע הגיד ממקור הקדושה ושלט בו הקליפה בחינה זו בכל מקום שהיא נטמאה, ואסרה הבורא כי הוא היודע. ותמצא סוד בזה כי גיד זה אין בו טעם והוא סי' (סימן או סיבה) לבחינת הקליפה כי אין בה טעם כיון שנעקרה קדושה ממנו ויש בזה פשטים לומר אלא שהעיקר כמו שכתבת.

כלי יקר - מצינו לרז"ל שדברים עמוקים שהשגתם קשה נמשלו לגידין כמו שפירש"י בפר' יתרו על הפסוק "ותגד לבני ישראל" וההשגה נקראת בלשון אכילה כמו שמצינו בארבעה שנכנסו לפרדס, שעל החקירה הנסתרת מעין כל חי מביא פסוק "אכול דבש דייך". (טט כנראה מרכב השני פסוקים כמוצג):

משלי כה טז, כז; [טז] דְּבַשׁ מִצֵּאתָ אֲכָל דָּבָר פֶּן-תִּשְׁבַּעְנָו וְתִקְאָתוּ: [כז] אֲכָל דְּבַשׁ הִרְפֹּת לֹא-טוֹב וְתִקְרַב פְּבַדְךָ מִכּוֹד:
ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרותי יש לחוש פ"ן יהרסו שכלם ויבואו לידי מינות, כי לא רבים יחכמו להבין כל הסודות על מתכונתם מצד היות שכלם עובר בעמק העכור, כי הבלי העה"ז וחמדותיו מבלבלין שכל האדם. ורמז במניעת אכילת הגיד לדורות להיות לזכרון בין עיניהם כי מנע ה' מהם פרי עץ הדעת, שלא יאכילו את שכלם דברים קשים כגידין, כי נגע בכף ירך יעקב. ואם ליעקב השלם קרה מכשול זה לפי שעה כשנטה קצת מהדרך, השווי מה יעשו אזובי הקיר, אשר רוב עסקיהם בהבלי העה"ז וחמדותיו, ע"כ לא יהיה להם עסק בנסתרות כ"א יחידי סגולי הדור כרשב"י ודוגמתו אשר קצו ומאסו בהבלי העה"ז כיעקב. כ"א לפי שעה קרה זה ליעקב על שנותר לבדו בלי ספק שאחר שקרה לו ענין התאבקות של סמאל הרגיש בחטאו וסר מן הדרך ההוא וראיה שנה' **'ויבא יעקב שלם'** ודרשו רז"ל שלם בתורתו. ופ"י זה יקר הערך והמשכיל ישמע ויקח לקח.

טט - ע"פ **כלי יקר** גיד הנשה הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. ע"פ **אור החיים** בגיד הנשה אין טעם כי נעקרה קדושה ממנו והוא סימן - משל לבחינת הקליפה שאין בה טעם.

כלשון **הכלי יקר** ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה, סי' רמ"ז סע' ד' בסיפא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה ש"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף ד

חייב אדם לשלש למודו... ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. הגה: ה"א שבתלמוד בבלי שהוא לכול במקרא, במשנה וגמרא, אדם יוצא ידי חובתו בשביל הכל. (טור בשם ר"ת וע"פ ע"ל סי' רמ"ה ס"ו). ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא, משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם, ובה יקנה העולם הזה והעולם הבא, ו אבל לא בלמוד (ד) שאר חכמות. (ריב"ש סימן מ"ה ותלמידי רשב"א) ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצוות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).

ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו

שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**; **אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקנא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי'ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לב, לג:

על-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה עַל-כֵּן הִתְרַדַּף עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נָגַע בְּכַף-גֵּיד יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׁה:

לא-יאכלו – מקף בתפקיד של מספר מצבים בלאו של אכילת גיד הנשה, (א) הגיד פחות מכזית האוכלו חייב משום בריה, (ב) גיד הגדול מכזית האוכל כזית ממנו לוקה מפני שיעור איסור (ג) אכל בהעלם אחד יותר מכזית לוקה 40, אבל אכל בהעלם אחד גיד ימין וגיד שמאל לוקה שניים (80 מלקות) וכן אכל שני גידים והם בסה"כ פחות מכזית לוקה שניים (80 מלקות); (ד) גיד פנימי שעל הכף לוקה מדאורייתא, אבל משאר הגיד וחלבו או אכל גיד חיצון לוקה מרבנן, בחיה טהורה שחלבה מותר, יהיה אסור מרבנן משום שרך גיד.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה א גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה הטהורין ואפילו בנבלות וטרפות שלהן, ונוהג בשליל ובמוקדשין בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין, ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, ואין אסור מן התורה אלא שעל כף א הירך בלבד שנאמר אשר על כף הירך, אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים, ושני גידין ב הן הפנימי, הסמוך לעצם אסור מן התורה ג והעליון כולו אסור מדבריהם.

הלכה ב האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף לוקה, ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מכל החיצון מכין אותו מכת מרדות, וכמה שיעור אכילה כזית, ואם אכל הגיד שעל הכף כולו אף על פי שאין בו כזית לוקה מפני שהוא ד ככריה בפני עצמה.

הלכה ג אכל כזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל, או שאכל שני גידים כולן אף על פי שאין בהן כזית לוקה שמונים, (וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד).

בני-ישׂראל – מקף בתפקיד של מספר מצבים בנאמנותם של בני ישראל על גיד הנשה ועל שאר עניני כשרות

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ח

הלכה ז הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום, ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב, ואין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוטט לעצמו ומוכר ונאמן.

הלכה ח במה דברים אמורים בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל בזמן שכולה לישראל לוקחין מכל אדם.

הלכה ט טבח הנאמן למכור בשר ונמצא בשר נבלה או בשר טריפה יוצא מתחת ידו, מחזיר את הדמים לבעלים ומשמתין אותו ומעבירין אותו ואין לו תקנה לעולם ליקח ממנו בשר עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב או ישחוט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בממון חשוב שודאי עשה תשובה בלא הערמה.

הלכה י הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ הרי זה נאמן עליו, ואף על פי שאינו מוחזק בכשרות אין חוששין לו שמה יחליף, ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהן נאמנין בדבר זה אבל לא לעכו"ם שמא יחליף.

הלכה יא עשר חנויות תשע מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבלות ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכל ה דפריש מרובא פריש, אם היו רוב המוכרים עכו"ם אסור, ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר.

אֶת-גֵּיד – מקף בתפקיד של מספר מצבים: יש גיד שאינו גיד הנשה מפני שאין כף ירך ויש גיד שהוא גיד הנשה מפני שיש כף ירך

.... **על-כֵּף** – מקף בתפקיד של מספר מצבים של כף ע"פ רמב"ם

(א) בבהמה כשרה, כאשר יש כף – לוקים, כאשר אין כף, הגיד אסור אבל אין לוקים עליו

(ב) בהמה וחיה טמאה – פטור לפי שנוהג רק בבהמה שכולה מותרת.

(ג) בעוף כשר, כאשר אין כף וכאשר יש כף. כאשר יש כף הגיד אסור אבל אין לוקים עליו.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה ה העוף אין בו משום גיד הנשה מפני שאין לו כף ירך אלא יריכו ארוך, ואם נמצא עוף שירכו כירך הבהמה שיש לו כף גיד הנשה שלו אסור ואין לוקין עליו, וכן בהמה שכף ירכה ארוך כשל עוף גיד הנשה שלה אסור ואין לוקין עליו.

הלכה ו האוכל גיד הנשה מבהמה וחיה הטמאים פטור לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שכולה מותרת, ואינו כאוכל משאר גופה שאין הגידים מכלל הבשר כמו שביארנו, ואם אכל מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מבשרה.

רד"ק (לג) ... **אֶשְׂרַע עַל-כֵּף הַיֶּרֶךְ** - אינו אסור מן התורה אלא **אֶשְׂרַע עַל-כֵּף** בלבד, אבל לא שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו. וכן גיד החיצון כלו, אינו אסור אלא מדברי סופרים. ונוהג בבהמה ובחיה, ונוהג בשליל. ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, אע"פ שיעקב אבינו לא לקה אלא באחת, שנאמר **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** (לעיל,כו). ומחלוקת בין רבותינו ז"ל (ב"ר עח,ו): רבי יהודה אומר: באחת מהם נגע, ואחת מהם נאסרה. רבי יוסי אומר: באחת מהן נגע, ושתיהן נאסרו. והלכה כר' יוסי. וחלב הגיד אסור מדברי סופרים (מש"ת (משנה תורה) מאכלות אסורות ח,א).

וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב, אתנח מגביל וזה פי' רד"ק **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** בלבד, אבל **בְּכַף-יָרְכּוֹ** - מקף בתפקיד רב-מצב, לא שלמעלה ממנו (מכ"פ-ירכו) ושלמטה ממנו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך הראשונה – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצגת השערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נגרמים קיסרים ופסוקים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מחפך** פשוט; **מרכא** = **מאריך**; **רבי**; **דגא** – **מצרף**; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טפחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יחור לרבות, מכל מקום; **דגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטי; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטי; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטי; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לג,ט: וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלֹו מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אֲבִי שָׁכֵם

בְּמַצָּה קְשִׁיטָה:

וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה – אזלא-גרש מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על על הכלל כולו, (א) אף על פי שהקב"ה העניק את ארץ ישראל לעם ישראל, ע"פ **ליקוטי שיחות כה** ע' 177 ... יעקב אבינו קנה מקום ראשון של חניה בארץ-ישראל מתוך חיבת ארץ הקדש ... ושלם עליה במטבעות חשובות המשמשות כתכשיטים.

(ב) **(בר' וישלח לג,ט)**, **ונחן את-פני העיר: (בר' וישלח לג,ט)** **וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה** ר"ת החל ממלת **העיר** ה-ו-א-ה-ה ובסידור אחר ח' א-ה-ו-ה, כעין רמז לשמונה פעמים שם הפלאים שבין היתר מבטא של קישור שמים וארץ. שמונה מרמז לענין שמעל לגדר הטבע. ולרב יצחק גינצבורג ה"ו, אזלא-גרש בראש פסוק מרמז לענין גאולה. וזה מתאים לפי **ראב"ע** - מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה

(ג) אם נלמד **וַיִּקַּח** ... **אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם** - אזלא-גרש ... מהפך פשטא, כעין תבנית יצא לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר כאן להקל בקביעת תחום שבת להליכת תחום שבת מחוץ לעיר, ע"פ **רש"י ורמב"ן** ערב שבת היה - בשאלות דרב אחאי ברי", לא רצה להיות אכסניא בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין.

(ד) **(בר' וישלח לג,ט)** **הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֶהְלֹו** - רביעי ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וזה קשור לזכות עם ישראל לארץ-ישראל התחוננה והעליונה.

(בר' וישלח לג,ט) **וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה** - אזלא-גרש מונח רביעי, דומה לקנין מערת המכפלה

- **(בר' ח"ש כג,ג)** **נָתַתִּי בְּסֹף הַשְּׂדֵה** - אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) קניית השדה בנוסף על המערה להקל מחששות עפרון (ב) להקל על אברהם ובניו לעתיד שלא ישאר טענה לעפרון בשדה ובמערה. **רש"י** ... מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר.
- שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לד,א:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּבִנוֹת הָאָרֶץ:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה – מהפך פשטא זקף-קטן **אֲשֶׁר יִלְדָה** – מרכא טפחא **לְיַעֲקֹב** – אתנח

לְרָאוּת בְּבִנוֹת הָאָרֶץ – טפחא מרכא סלוק

בראשית רבא פרשה עט ח - אמר ריש לקיש ... אמר (יעקב) אתה אלוה-בעליונים ואני אלוה-בתחוננים. ר' הונא בשם ריש לקיש אמר אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה לעצמו ואתה היית נוטל שררה לעצמך מחר בתך יוצאה ומתענה. ה"ד **וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה**. **מתנות כהונה** ואני אלוה-אלקי ישראל דרש כאלו אמר אני ישראל גם אנכי נקרא אלוה-וגו' ... ה"ד ותצא וגו' - לפיכך **סמך** לו ותצא דינה וגו'.

אמנם מהרז"ו מוצא דרך זכות ליעקב אבל הדרש עדיין נשאר במקומו **ב"ר פע"ט,ח** אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה. ... ואיך נטל יעקב לעצמו שררה כזאת. וע"כ ע"פ **מתנות כהונה סמך** לו **וַתֵּצֵא דִינָה** וגו' ונענש בדינה.

אפשר כי תבנית הטעמים של **וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות: (א) מלמדת לדרוש הכתוב שלא כפשוטו שלא יצאה מעצמה, אלא יצאה בגלל הערמה (כמו הנחש בבר' פ"ג) שעשה שכם בן חמור ששלח את בנות הארץ המתופפות והמשחקות ליד בית יעקב (ע"פ פדר"א פל"ז), (ב) ונדרשת שלא כפשוטו שיצאה כדי להעניש את יעקב על נטילת שררה שלא אמור היה לעשות זאת. ראה ל- (א) הסבר משולב ב- (לד, יג, כא), ל- (ב) הסבר משולב ב- (לג, כ),

בראשית וישלח לד,ג, כא: [יג] וַיַּעַן בְּנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבִיּוֹ בְּמַרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אֶחָתָם:

[כא] הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ וַיִּשְׁבּוּ בְּאָרֶץ וַיִּסְחָרוּ אֹתָהּ וְהָאָרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת-יָדַיִם לַפְּנִימָה

אֶת-בְּנֵיהֶם נִקְחָה-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיהֶם נָתַן לָהֶם:

[יג] וַיַּעַן בְּנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבִיּוֹ בְּמַרְמָה ... [כא] שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ - דרגא מונח רביעי, יצר רע הגורם להטעית דעת. מענה בני יעקב היה בחכמה ששכנעה את את שכם וחמור אביו באופן מלא, כל אחד מסיבת יצרו שלו. ולכן הטעיתם את אנשי שכם הייתה משכנעת מלא. ב-**פדר"א פרק ל"ז** נאמר **וְאִי זֶה הוּא הַנַּחֵשׁ** (כמו ב-**בר' ג,ג**) **וְכִי תִאָּהֵר הוּא לְעֵינַיִם** – דרגא מונח רביעי) זה שכם בן חמור שבערמה גרם לדינה לצאת לראות בבנות הארץ.

[יג] אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבִיּוֹ בְּמַרְמָה – קדמא מרכא תביר טפחא, מרכא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חל הנושא או הלכה באופן שווה. דבר זה מתבטא במאמרם **[כא] שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ** - דרגא מונח רביעי, שכם וחמור אביו כל אחד השתכנע ממענה בני יעקב מסיבה יצרו שלו. שכם בתאוות עריות, חמור בתאוות כבוד וכסף. הם משכנעים את אנשי שכם לתנאי בני יעקב המביא למילתם שלא ברצון ופורענויות שבאו מכך. אבל יש כאן הכנה להוצאת ניצוץ הקדושה השבו בשכם – רבי חנינא בן תרדיון (ר"ת **[כא] קַחְבַּת**) והוא אחד מעשרת הרוגי המלכות נזכר ע"י **מאור ושמש**.

בראשית וישלח לד,כה:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאֲבִיבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֹוִי אֶתִי דִינָה אִישׁ חֲרָבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעִיר בְּטַח

וַיַּהַרְגוּ כָּל-זָכָר:

תורה תמימה בראשית לד,כה שמעון ולוי וגו' איש חרבו - לא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג שנה, אבל **בבב י"ג מצינו שיקראו הכתוב איש**, כדכתיב שמעון ולוי וגו' איש חרבו, וגמירי דהיהא שעתא בני י"ג שנה הור"י **[נזיר כ"ט ב' ברש"י]**:

תורה תמימה הערה ט (ט) כי כשתחשוב י"ג שנה שעשה יעקב עם לבן אחר שנשא את לאה וילדה לו אחר ב' שנים בקירוב שעלו בהריון לשלשת האחים, **ראובן שמעון ולוי**, לחשבון שבעה חדשים לכל אחד, נמצא **לוי בן י"א שנה** כשיצאו משם, הוסיף עליהם ו' חדשים שעשו בדרך וי"ח חדשים שעשה בסכות, קיץ וחורף וקיץ, **שהם ב' שנים** [ע"ל ל"ג י"ז], הרי לוי בן י"ג שנים בלכתו לשכם [תו"יט פ"ה מ"כא דאבות], ונקרא איש, וע' בסדר עולם. - **ומכאן ילפינן דבן י"ג שנה**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – התלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; המצות הששערות: אתנה, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מחקר פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

נחשב לאיש בר דעת ודעת למדני נדר והקדשו הקדש, ויתבאר אי"ה לפנינו בפי' בחקתי ובפי' נשא ובפי' מטות למקומותם לעניניהם, וכן נעשה בר מצוה להתחייב בכל המצוות, יען דכתיב (פ' נשא) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, וצריך טעם בדבר כמ"ש בשבת פ"ט ב' דבי"ד של מעלה אין עונשין בפחות מבין עשרים, ובמקום אחר בארנו ענין זה וע"ל בפי' לך, י"ז י"ד]. ודע דשיעור זה דוקא בזכר, אבל נקבה נקראת אשה לענין נדרים ועוד ענינים השייכים בה כשהיא בת י"ב שנה, ונתבאר מענין זה לפנינו בפי' בראשית בפסוק ויבן ה' את הצלע בדרשא ונדדה מ"ה ב', ועוד יתבאר אי"ה בפי' מטות בפי' נדרים ובפי' עקב בפסוק ולמדתם אותם את בניכם:

שני-בני-יעקב – תלישא-גדולה, בעלת תפקיד ללמד משהו לפנינה ומשהו לאחריה, ואפשר כי לאחריה באה ללמד שיעור גיל איש, כלומר ממתי אדם יצא מקטנות ונהיה לאיש. כי שמעון נולד בתום השנה השמינית של יעקב אצל לבן, ולוי חצי שנה עד שנה אחריו, אם כך לחישוב גילו של לוי הצעיר משמעון נותרו 5 שנים עד סיום העבודה עבור רחל, 6 שנים לעבודת יעקב לפרנסתו, 2 שנים בדרך, סה"כ 13 שנה ללוי. האדמור"מ מ"מ שניאורסאהן זצוק"ל מחשב שלוי היה באותו זמן בן י"ג שנה, דהוא מדויק מיום ליום. מיום שנשא יעקב את לאה עד המאורע בשכם עברו י"ד שנה וששה חדשים וכ' יום. לאחר שנשא את לאה, חיכה ז' ימים ונשא את רחל, ואח"כ עבד שבע שנים ברחל, ועוד שש שנים ללבן, הרי י"ג שנה וז' ימים. אח"כ ברח מלבן ז' ימים (רש"י בר' ויש' לא, כג), לן לילה אחד במעבר יבוק (לב, כב-כג), ונסע לסוכות ושהה שם י"ח חדש (רש"י לג, זי), הרי לנו י"ד שנה, ו' חדשים וט"ו ימים. (דבר מלכות וישלח התשע"ד ע"פ רשימת חוברת כ"א) אם כן תלישא בתפקיד שיעור וכל השיעורין הם להלכה למשה מסיני. ראה **דברים כני-תצא כא, כ – נא** בן סורר ומורה מיום י"ג שנה ויום אחד ועד שלושה חדשים אח"כ כי אם עיבר אז העובר ניכר.

בדרך דרש ולא לענין שיעורין
... **ויקראו שני-בני-יעקב** – מונח תלישא-גדולה, כאילו פעמיים ת"ג, פעמיים היתלשות גדולה
רש"י א' בניו היו, ואף-על-פי-כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו ב' שלא נטלו עצה ממנו.

בראשית וישלח לד, ל: ויאמר יעקב אל-שמעון ואל-לוי עכרתם אתי להבאישני ביישב הארץ בפנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והפוני ונשמדתי אני ובייתי:

ויאמר יעקב – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד על **אל-שמעון ואל-לוי עכרתם אתי** – מונח זרקא מונח סגול, כאילו מספר לימודי ז"ס וביניהם בתפקיד הרחבת העכירה ביחסים עם הגוים למעבר ליושבי הארץ אל גוים רחוקים, כגון מצרים, שע"פ אלשיך בפר' מקץ ראה הסברנו ב-(מב, יט) ארץ כנען היתה ממלכות או חסות מצרים בימים ההם (**אלשיך** ע"פ ב"ר עה, ז). **משנה מסכת אבות פ"ד מ"ג** הוא היה אומר אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום: **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פ"ד מ"ג** יאמר: לכל אדם אי אפשר שלא תהיה עת כלשהי שבה יוכל להזיק או להועיל, ולו בקל ובפחות שבדברים, ואם זולת בו - יצערך זה הצער המועט.

וכאשר בא הרעב היו צריכים לרדת למצרים ושמעון ולוי עלולים היו להיתפס למלכות על הריסת העיר שכם, וגם לסכן את שאר האחים. **ואני מתי מספר ונאספו עלי והפוני** – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בתפקיד דבר החוזר וקורה לעם ישראל בדורות שונים וצריך להיעזר בגוים שונים ולכן לא צריך להתגרות באומות. שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

בראשית וישלח לד, לא: ויאמרו הכוונה יעשה את-אחוזתנו: פ

ויאמרו - ללא טפחא בין סלוק ובין אתנה. טפחא משמשת כמשנה משמעות באופנים שונים, ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרה מקום לשנוי (א) **פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) בראשית פרשת וישלח לד, לא** **ויאמרו הכוונה**. השיבוהו **תשובה נצחת**, ללמדך שאנוסה היתה, ולא נתרצה בו: (ב) **ויאמרו הכוונה** – כשם שעשו את דינה הפקר כך יראו את בני ישראל הפקר להרגם ללא דין, לכן אין מקום ליתור כלשהו. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לד לא** **ויאמרו הכוונה יעשה**. לשון תימה, כמו הכמכת מכהו (ישעי' כז ז). האם יחרוש, וכל דומיהן, אמר הכל יודעין שאנס את אחותינו ואם הנחנוהו חי, הרי נתרצית לו כזונה, ומעתה יהיו הכל נוהגין בנו כבני אדם של הפקר, וזו היא תשובה נצחת: (ב) ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרה מקום למעט את זכרי שכם ולהרוג את שכם בלבד כי גם ידם היה במעל הזה ולא מחו ולא דנו אותו למיתה. כי נאמר (**בר' וישלח לד, כה**) **ויהרגו כל-זכר: ופירש רלב"ג ביאור הפרשה** (לא) **ויאמרו** לו: האם ראוי ש-**יעשה שכם את-אחוזתנו** ... **כוונה**, שלא יהיה בן נח נהרג עליה? והנה לא היה אפשר להרוג שכם אם לא בזה האופן, כי אם יהרגוהו לבדו, ינקמו נקמתו אביו וכל יושבי עירו. וידם גם כן היה במעל הזה, כי היה בידם למחות לו לעשות זה הפועל המגונה, או מפני שלא השתדלו שיהיה נהרג עליה כמשפט; ולזה הרגו כולם.

הכוונה – זקף-גדול, שלושה מצבי זנות (א) כל ביאה של ישראל על ישראלית שלא לשם קידושין היא ביאת זנות, (ב) **בבלי יבמות** אחרי תקנת רבנן שאין קידושי ביאה, אז אם יבוא עליה גזרו רבנן שזאת ביאת זנות (ג) **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לד** ובר ישראל הבא על הגויה ועל השפחה (ואף שהוא התכוין לקידושין) **זנות הוא** ולא תפסי בה קידושין, ואי מגייר גויה או משתחררת שפחה לא צריכא גיטא מיני' [גויה מנלן] דכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה וגו' (דברים כא יג), מכלל דמעיקרא לית הוייה בגויה.

בראשית וישלח לה, א:

ויאמר אלהים אל-יעקב קום עלה בית-אל ושב-שם

ועשה-שם מזבח לאל הנראה אליך בכרתיך מפני עשו אחיך:

ועשה-שם מזבח לאל הנראה אליך בכרתיך – שלוש פעמים זקף-קטן, תוקף אי קיום הנדר

רש"י לפי שאחרת נידרך נעשת, ובאה לך זאת מבתך **שפת"ח** ... ואילולי חטא איחור הנדר לא היה פחד האומות נכנס בלבך ... **ספר הפרשיות הרב כיטוב** - תוקף אי קיום הנדר: רדיפת לבן, נגזר מות על רחל, שרו של עשו, מעשה דינה,

ב"ה טוב טעם וידע לדעת לטוב (כ"י במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצמח הששברות**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים לפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב ששעויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.6 בראשית - וישלח לב,ד (התשע"ו)

בראשית וישלח לה, ח - ט:

[ח] ונתת דבריה מנגת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: פ

[ט] וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפני ארם ויברך אותו:

(י) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

(יא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פתח ורבה נוי וקהל גוים יהיה מנחה ומלכים מחלציה יצאו:

רש"י (ח) **וְנָתַתְּ דְבָרֶיהָ** - מה עניין דבורה אצל בית יעקב? אלא לפי שאמרה רבקה אל יעקב: "ושלחתי ולקחתין משם" (בר' כז, מה), שלחה דבורה אצלו לפון ארם לצאת משם. מדברי רבי משה הדרשן למדתי (בר' רבתי ע' 311). **מַתַּחַת לְבַיַּת אֵל** - העיר יושבת בהר, והיא נקברה בגולי ההר. **תַּחַת הָאֲלוֹן** - בישיבולי משרא" (ת"א), שהיה המישור מלמעלה בשיפוע ההר, והקבורה מלמטה, והמישור של ביתאל היו קורין לו אלון. **וַיְמַדְרֵשׁ אַגְדָּה (ב"ר פא, ה): שם נתבשר באבל שיני, שהוגד לו על אמו שמתה, וראיון יוני: אחר. ולפי שהעלמנו את יום מותה, שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פירסמה (ראה תנא) כי יצא ד.** (ט) **עוֹד** - פעם שיני במקום הזה: אחד בלכתו ואחד בשובו. **וַיְבָרְךָ אֱתוֹ** - ברכת אבליים (ראה ב"ר פא, ה).

[ט] **וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב** - קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו. [ב"ר פא, ה] על (ה, ה) דורש כי יעקב נתבשר על מות אמו רבקה וב- (ה, ט) מסופר כי **וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב** ולכן לב"ר יש בסיס ללמוד כי **וַיְבָרְךָ אֱתוֹ** - זאת ברכת אבליים לנחמו, כמו ב- (בר' ח"ש כה, יא) ויהי אחר מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו התגלות א-לקים ליצחק לנחמו במות אברהם אבינו.

בראשית וישלח לה, י: ויאמר לו אלהים שמך יעקב

לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

וַיֵּאמְרוּ לוֹ אֱלֹהִים - מרכא טפחא שמך יעקב - מונח אתנה,

לֹא-יִקְרָא - תלישא-קטנה שמך עוד - קדמא ואולא **יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ** - רביע ... זקף-קטן כעין סתום שלא בא

לסתום אלא לפרש יעקב - רביע **כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן

וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל - מרכא טפחא סלוק

תורה שלמה [נא] ע"פ [ברכות יג, א] לא שיעקר שם יעקב ממקומו אלא [יעקב מוסיף על ישראל] ישראל עיקר ויעקב טפל וכו'. כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה כו', אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"נ שאני התם הדר אהדריה קרא דכתיב (בר' ויגש מב, ו) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹבוּ יַעֲקֹב. בהערות מובא ... ויש להעיר מדברי הבי"א ע"ז סוס"י קכ"ט מביא בשם מדרש הר' מנחם מלוניש שכ' מי שנשנתנה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע ממנו שם ראשון צריך לכתוב בגט ב' שמות כי כן מצינו ביעקב שנא' לֹא יִקְרָא וגו' (בשם הרב יצחק אריאלי)

לֹא יִקְרָא - תלישא-קטנה, בתפקיד של מקור (ראשון) וגם עקירת שם ראשון של אדם ושימוש בשם אחר, אלא שלענין כתיבת גט יש

לכתוב בגט שני השמות, כפי שמביא **תורה שלמה בהערה נא**

טט - לפי ההסבר בתורה שלמה יש לומר כי תבנית הפסוק הוא כעין פרט וכלל ופרט, לֹא יִקְרָא - תלישא-קטנה, פרט קדמאה המלמד על עקירת שם, שְׁמֶךָ עוֹד - קדמא ואולא, מלמד על כעין כלל, כדי שנדרוש בפרט וכלל ופרט, **יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ** - פרט בתראה המרחיב על בפרט קדמאה שרק אמר על עקירת שם, כאן מוסיף על שם יעקב את השם ישראל ולא מחליפו, ומלמד לענין כתיבת גט שגם אם נשתקע השם הראשון (המקורי) בגט יש לכתוב שם זה וגם כינויים של האדם.

בראשית וישלח לה, יא: ויאמר לו אלהים אני אל שדי פתח ורבה נוי וקהל גוים יהיה מנחה ומלכים מחלציה יצאו:

וַיֵּאמֶר - תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה וגבול, המתאים להסבר (א) או בתפקיד שיעור המתאים להסבר (ב):

(א) **תורה שלמה [נד]** בשם **חגיגה יב, א** א-ל ש-די אמר ר"ל מאי דכתיב אני א-ל ש-די, אני הוא שאמרתי לעולם די.

(ב) **תורה שלמה [נט]** בשם **תני' וישלח לא** גוי וקהל גוים תורה בישרו שבניו עתידין להיות נעשין כגוים מה הגוים שבעים אף בניך שבעים סנהדרין שנאמר אספה לי שבעים איש (במד' יא, טז)

בראשית וישלח לה, יג, יד, טו:

(יג) וַיַּעַל מַעְלֵיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ:

(יד) וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ מַצֵּבַת אֲבָן וַיִּסַּד עָלֶיהָ נֹסֶד וַיִּצַּק עָלֶיהָ שְׁמוֹ:

(טו) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית-אֵל:

בראשית וישלח לה, יד:

: [יד] וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ מַצֵּבַת אֲבָן וַיִּסַּד עָלֶיהָ נֹסֶד וַיִּצַּק עָלֶיהָ שְׁמוֹ:

בְּמָקוֹם - תביר אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ - מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ **תורה שלמה [סט]** בשם **לקח טוב** מלמד ששני פעמים נגלה אליו בבית אל, אחרי שובו מפני ארם חוץ מפעם הראשונה, בברחו מפני אחיו (בר' לה, ז), לכך נאמר במקום אשר דבר אתו, הוא המקום הראשון אשר דבר אתו.

רבי יוסף בכור שור במקום אשר דבר אתו - כלומר: במקום אשר דבר אתו בהלכו לחרן **בחלום**, ונראה אליו עכשיו **במראה**; **רש"י** (יג) **במקום אשר דבר אתו** - איני יודע מה מלמדו [תרי"ש]: **ואני אומר: קובע מקום לתפילתו בא ללמדו; לכך שנה ושילש**. טט: אמנם מפורש על פסוק י"ג, אבל מתאים לי"ד בענין של פעמים נפרדות?

רשב"ם (טו) **הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים** - כמה פעמים נאמר לשון זה בפרשה זו (ראה לעיל, יג-יד), לפי שהיה המקום באמצע הדרכים ואין שם עיר.

רד"ק (יג) **בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ** - להודיע, כי אותו המקום היה מקום קבול השכינה ומקום הנבואה, ובאותו המקום דבר עמו בראשונה ובשניה. זהו אותו המקום הנבחר, שאמר המלאך "ושם ידבר עמנו" (הו' יב, ה), ושם הציב יעקב אבינו מצבה בראשונה (ראה בר' כח, יח) ובשניה (ראה להלן, יד). ו

שכל טוב (בובר) בראשית פרק לה (יג) וַיַּעַל מַעְלֵיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ: א"ר שמעון בן לקיש האבות הן המרכבה, שני וַיַּעַל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוות האמנית – תהלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראו קוסריס ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא – מאריך; רבוי; דרָגָא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָגָא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקרָ – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרָקָא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

מַעְלֵיו אֱלֹהִים, והנה ה' נצב עליו (שם כח יג), אשריהן לצדיקים ששכינה למעלה מן ראשיהן, והו שדרשנו בתחלת שכל טוב, על דבר הקודש הנגלה לנביאי ישראל כשהוא לאוט במראות הכבוד, כענין שנאמר לשכון כבוד בארצנו (תהלים פ' י), מכאן אמרו רבותינו אסור לאדם להלך בקומה זקופה ששכינה למעלה מראשו, ואסור להלך ארבע אמות בראש פרוע, שני' מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו' ג'): **(יג) בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ**: שלמעלה מזה הענין כתיב כי שם נגלו אליו האלהים (פסוק ז), וסמוך לו **(בר' וישלח לה, ט)** **וַיֵּלֶךְ אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד**:

פנים יפות בראשית פרק לה
(יג) וַיַּעַל מַעְלֵיו אֱלֹהִים בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ: (יד) **וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצְבֵּה וְגו'**. יש לומר **בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** היינו מפני שאמר יעקב [לקמן כח, יז] וזה שער השמים והוא מקום היכל וקדשי קדשים שהוא מכוון נגד שער שמים, וכדאיתא במדרש [ב"ר נה, ז] שמקום מזבח של עקידת יצחק היה **בַּמְקוֹם מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת הַפְּנִימִי**, והוא במקום שהציב המצבה כי המזבח שבנה בבואו בתחילה לבית אל היה במקום מזבח החיצון להקריב עליו קרבנות וזה אינו מכוון נגד שער השמים, וזהו שרמזו הכתוב שעליית השכינה היה מכוון נגד **(טו) ... הַמְּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ** שהיה שער השמים ושם הציב המצבה, כמו שאמר בתחילה [לקמן כח, כב] והאבן הזאת יהיה בית אלהים והוא מקום ההיכל וקדשי קדשים: **(בר' וישלח לה, ד)** **מַצְבֵּה** – רביע, רמז למזבח הפנימי בשהיה רבוע אמה ארכו אמה רחבו אמתיים קומתו, **בַּמְקוֹם** – תביר, למעט או לא ממש במקום של המזבח אשר בנה בבואו בתחילה לבית אל, שהוא מקום המזבח החיצון לקרבנות.

(בר' ויצא כח, יח) **וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֵׁיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל-רֵאשָׁיו**:
(בר' ויצא כח, כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן-לִי עֹשֶׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ**:
(כח, כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת** – מונח רביע, במשמע של ארבע ללמד כב-**[תרגום יונתן (כח, יגא)]** (מובא בלשון הקדש) **נס שני ארבע האבנים ששם למראשותיו מצא אותם בבוקר לאבן אחת**.

ש"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן נז
... בקיום נדרו **(בר' וישלח לה, ד)** **וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצְבֵּה בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ מַצְבַּת אֶבֶן** שפירושו לא שהיתה מאבנים הרבה, **אלא דוקא מַצְבַּת אֶבֶן אחת**. וכדאיתא בר"פ ויצא במעשה נדרו, **(בר' ויצא כח, כב)** **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצְבֵּה**, והיתה רק אבן אחת, כדכתיב **(בר' ויצא כח, יח)** **וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֵׁיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה**. ופירש הכתוב כי **(בר' וישלח לה, ד)** **מַצְבֵּה זו** שהקים כאשר קיים את נדרו היתה אותה המצבה שהיתה אז, שלקח את האבן אשר שם מראשותיו. שגם עתה בשוכו שקיים נדרו – שעבד את השי"ת עוד הפעם על האבן ששם אותה אז מצבה, וקיים עתה נדרו.

בַּמְקוֹם – תביר, למעט או לא ממש הציב מצבה כי היתה אותה מצבה שהקים בשעה שיצא לחרן.
מַצְבַּת אֶבֶן – מונח אתנה, רבוי והגבלה מצבה מאבנים רבות.
(טו) אֱתוֹ שָׁם אֱלֹהִים – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא, והשונים בהלכותיהם או יחסם אל הנושא. ע"פ הפירושים ב-
(לה, יד) פרטים קשורים הם התגלויות ה' ליעקב במקום נבחר, אבל יש הבדל בין התגלויות. בראשונה זה בחלום סתום ונבואה, באחרונה זה במראה ברור.

בראשית וישלח לו, מ – מב: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֲלֹפֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפְּחֹתָם לְמַקְוֵתָם בְּשִׁמְתָם אֲלֹפֵי תִמְנֵעַ אֲלֹפֵי עֲלִיָּה אֲלֹפֵי יִתְתִּי: **[מא] אֲלֹפֵי אֶהְלִיבְמָה אֲלֹפֵי אֶלָּה אֲלֹפֵי פִינִן: [מב] אֲלֹפֵי קַנָּה אֲלֹפֵי תִימָן אֲלֹפֵי מִבְּצָר:**
רש"י לאחר שמת הדר ופסקה מהם מלכות וגו'
וְאֵלֶּה - תלישא-גדולה, בתפקיד ללמד אלפניה, וללמד לאחריה. בתפקיד תלישא כשיעור, כמחיצה, כנבחר, בפנימיות התורה פסוקים (לו, לא – לט) עוסקים בשבע ספירות או מידות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות (כעין כל אחת במחיצתה) של עולם התוהו, ומעבר מהם אל עולם התיקון – אצילות. אפשר כי גם הפסוקים (לו, מ – מג) מלמדים על דברים הקשורים לעולם התיקון.
בפסוקים (לו, מ – מג) חזין משמו של עשו (שבפנימיות התורה נשמתו מעולם התוהו) יש אחד עשר שמות. אפשר כי אלו מרמזים לי"א תיקונים (ספירות) של קליפת נגה כעין מידות שיש לתקן, כי זה לעומת זה ברא האלקים. י"א אלו פרודים, מחולקים זה מזה, לעומת ספירות דקדושה שמאוחדים זה בזה.
י"א מידות אלו באות לבחון את ישראל ומהוות עבורו מבחן הבחירה החפשית שיבחר בטוב ובהיים ולא ברע ובמוות. ועוד י"א אלו הם שרשים של עמים ומדינות, שמצד אחד הם שרי מלכויות שנבחרו לתקן את ישראל ע"י השתעבדות בישראל, שאין ישראל ניתנים אלא למלכויות מובחרות ומרמזו לארבע המלכויות ששעבדו את ישראל.
מצד אחר היות והם מפורדים, כך הקב"ה מכין תרופה למכה וכאשר מלכות אחת משתעבדת בישראל, יש להם מקום אחר לגלות אליו ולחיות בו.

שְׁמוֹת – גרשיים – טט -אל תקרא שמות - שיי"ן בשוא' אלא שְׁמוֹת - שיי"ן קמוצה - שיעבוד בישראל לתקנם.
שְׁמוֹת אֲלֹפֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפְּחֹתָם – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן. זקף-קטן מלמד על שני לימודים. אחד מהם בתבנית המלים **שְׁמוֹת אֲלֹפֵי עֵשׂוֹ** – גרשיים מהפך פשטא, בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר.
דרך הסבר (א) שהקב"ה מכין תרופה למכה וכאשר מלכות אחת משתעבדת הישראל, יש להם מקום אחר לגלות אליו ולחיות בו.
דרך הסבר (ב) כיון שבפסוקים (לו, מ – מב) מופיע בכולם טעם תביר (מ) **תִּמְנֵעַ** (מא) **אֶהְלִיבְמָה** (מב) **קַנָּה** אפשר כי מרמז שכמו ששלטון כל אחד מהם נשבר וביניהם שלוש מלכויות ראשונות ששיעבדו את ישראל) נשברו ובטל שיעבודם מעל ישראל כך גם (מג) **אֲלֹפֵי מִנְדִיָּאל** המרמז למלכות אדום שעדיין נמשכת, וטעמי הכתוב מרכא טפחא כעין יתור לרבות אורך זמן שילטונם, תפסק בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

בראשית וישלח לו, מג: אֲלֹפֵי מִנְדִיָּאל אֲלֹפֵי עִירָם
אֵלֶּהוּ אֲלֹפֵי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְצָן אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשׂוֹ אֲבִי אֲדוֹם: פ
אֲלֹפֵי מִנְדִיָּאל רש"י (מ, מ) - שנקראו על שם מדינותיהם
שפת"ח ... לכן מביא ראייה ממגדיאל שהוא שם מקום לכן יש לומר שכולם נקראו על מדינותיהם, שבא זה וגילה על זה (ממ"ש)
אֲלֹפֵי מִנְדִיָּאל - מרכא טפחא, יתור לרבות זמן שילטונם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"ל כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא התורה שבעל פה; התשע"ט; מצבת השערות; אהנה, סלוק; סוף-פסוק (נקראים קיסרים מפיקים) – העובדי; מונה – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממשע, לא ממש; טפחא – מרשא – טרחא – שנוי משמעות; רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות; מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 בראשית - וישלח לב, ד (התשע"ז)

בראשית וישלח לב, יא: קטנתי מפל החסדים ומפל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הנהרן והנה עתה היתני לשני מחנות:

הקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל. **תניא איגרת הקודש פרק ו** ... אך איזה הדרך שיזכה האדם לאמת ה' ? הנה הוא על ידי שיעורר רחמים רבים לפני ה' על הניצוץ שבנפשו שהיא מדתו של יעקב (מדת הרחמים) מברייח מהקצה אל הקצה דהיינו מרום המעלות עד למטה מטה (עוברת ומשתורת מדת הרחמים של יעקב שיש בכוחה) להמשיך אמת ה' לעולם השפל הזה החשוך וכמ"ש (מכילתא, פ' אשכנזי) וזהו (תה' ק"ב, ב) **כי צַבַר עֲלֵינוּ חֲסָדוֹ** (כו' - טט) ו**אֲמַתְּהָ לְעוֹלָם הַלְלוּ-יָהוָה**. אך התעוררות ר"ר (=רחמים רבים) לפני ה' צ"ל ג"כ באמת וגם כשהוא באמת שלו איך יוכל על ידי אמת שלו לעורר רחמים עליונים מאמת ה'. **(אסתר א, ו) ותעמל בפקדון בית-המלך** – גרשיים (=אזלא-גרש מלרעית) מהפך פשטא, כעין יצא להקל, אסתר סבורה שכלו כל זכויותיה ולכן נסתלקה הימנה שכניה, אבל הקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל ומעורר אותה לשאת תפילה שהקב"ה יעשה עבור עם ישראל לפני משורת הדין. וזה מהלך **[בבלי מגילה טו, ב]**: אמרה: **(תה' כ"ב, ב) אַלֵּי אֵלֵי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי**, שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון ? או שמא על שקראתיו כלב, שנאמר **(תה' כ"ב, ב) הַצִּילָה מִתְּחִיל נַפְשִׁי מִיַּד-פְּלֶבַע יְחִידָתִי**. חזרה וקראתו אריה, שנאמר **(תה' כ"ב, ב) הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אַרְיָה**. אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות [3] ע' 143, התר"ו (ע"פ אוצר החכמה). זק"ף גדול זק"ף קט"ן עולה יסוד מלכו"ת כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא גדול וזק"ף הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף נ"ה ע"א שופר מהופך זק"ף קט"ן הוא אתמר בי' " **קטנתי מפל החסדים ומפל האמת** ", אזדקיף ואיקרי זק"ף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש. (האם לאמרי נועם הייתה גירסה – קטנתי בזקף-גדול?, גירסת קורן ברביעל, רד"ק ומנחת שי לא מעירים על כך.) וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדול שיתהפך ע"ש השופר וזהו **(תה' פ"א, ה) מִשְׁפָּט לֹא־הָיָה יַעֲקֹב** דייקא שנאמר בו קטנותי עיין בתקונים ד"ס ע"ב גרסתו כתר ומגנס **(בר' וישלח לב, יא) קטנתי מפל החסדים** – אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל, יעקב אבינו סבור שכלו כל זכויותיו, אבל הקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל ומעורר אותה לשאת תפילה שהקב"ה יעשה עבור עם ישראל לפני משורת הדין. כמאמר **[אמרי נועם]** ע"פ **[תיקוני הזוהר תקון כא]** ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

בראשית וישלח לב, כו – לב:

[כו] וַיִּבְרָא כִּי לֹא יָכֹל לָוֹ וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף-יָרְדְךָ יַעֲקֹב בְּהַאֲבֹקוֹ עִמּוֹ
[כט] וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׂמֹךְ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שְׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וַתּוֹכַל
[ל] וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה-נָא שְׂמֹךְ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ שָׁם
בראשית וישלח לב, כט: וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׂמֹךְ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שְׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וַתּוֹכַל:

[תרגום אונקלוס] (כט) ואמר לא יעקב יתאמר עוד שמך ישראל ארי רב את קדם יי ועם גובריא ויכילתא:
[תרגום המיוחס ליונתן] (כט) ואמר לא יעקב יתאמר עוד שְׂמֹךְ אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וַתּוֹכַל אֲתִרְבְּרָת עִם מְלָאכְיָא דַּיָּי וְעַם גּוֹבְרִיא וַיְכַלְתָּ לְהוֹם:
[כתר יונתן] (כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך אלא ישראל כי התרברבת עם מלאכים של יי ועם אנשים ויכלת להם:
נפתח בהסברת הסיפא של **(כט, כט) כִּי-שְׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וַתּוֹכַל**
כִּי-שְׂרִית – מקף כרב-משמעות מלת שְׂרִית (א) **[שכל טוב]** נתגוששתה, לחמת, רבת, **[שכל טוב]** נשתררה ונתגברה (ב) נעשית שר כפי **[כתי יקר]** ... כי ע"י כושר מפעלך תהיה שר ונגיד עם אלקים ואנשים ותוכל וזהו ישראל ישר אל. ע"פ [כתי יקר] שתי המשמעויות מתמזגות לשם ישר אל - ישראל
עם-אֱלֹהִים – מקף כרב-משמעות מלת אֱלֹהִים (א) ה' אלקינו (ב) מלאך ה' (ג) דיין . כאן התורה ממשיכה עם המשמעות (ב) מלאך ה'.
ועם-אֲנָשִׁים – מקף כרב-משמעות מלת אֲנָשִׁים (א) **[שכל טוב]** אלו עשו ולבן, שהם אנשים גדולים שבדור

כִּי-שְׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, כאן מאבקי יעקב, ועל כל אחד חלה אותה הלכה או חל אותו ענין. כ-**[ת"י] (כט, כט) עם-מלאכיא דה' ועם-גובריא**, נאבקו עם יעקב מלאכים אחרים כגון בסולם יעקב, כגון שרו של לבן, שרו של עשו, וכן אנשים עשו ולבן. כולם ניסו להכשיל את יעקב וכולם נכנעו מפניו.

וַתּוֹכַל – סלוק, מגביל התגברות יעקב על שרו של עשו שיודה על ברכתיו של יצחק, אבל לא העבירו לגמרי מפעילותו המכשילה כפי שמפרשים **[אביקת המלאך עם יעקב]** (בחומש מאור ושמש) וה-[כתי יקר]
[אביקת המלאך עם יעקב] ... השר של עשו בא לעזור את עשו לבטל הברכות מיעקב. הלא ידוע שברכת יעקב היא על תנאי אם ישמור תורת ה', ואם לאו יחולו הברכות על עשו. והשר של עשו הוא השטן הוא יצר הרע. וידוע כי יש לשטן רשות לזרז למטה ולהתלבש באיזה צורה שירצה להחטיא את האדם, ולהכותו בכל מכה שירצה כמו שמצינו באיוב ... **[כט, כט] וַיִּבְרָא כִּי לֹא יָכֹל לָוֹ וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכוֹ** והראה לו השטן כי בזה חטא שנשאו שתי אחיות... אבל השטן לא היה יכול להענישו על זה ולא ליקח הברכות כי בעת הזאת היה קודם למתן תורה, רק עתידה התורה לאסור ... וכיון שראה שלעת עתה לא ניתן רשות לעכב את יעקב ... אך יעקב היה ירא לנפשו שאם יבוא (השטן) יום אחר יום לנסותו כאשר עשה לאיוב ... ע"כ אמר לו יעקב **(כט, כט) לֹא אֲשַׁלְחֶךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי** שתאמר בפה מלא שהברכות שלי המה ולא תתבע אותם ממני ולא תנסני עוד. ... עוד נוכל לומר **(כט, כט) וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכוֹ** ר"ל שרמו לו על בנין יוצאי ירכו שאצלם לא יתקיימו הברכות בשלמות. ע"כ **(כט, כט) וְהוּא צֹלַע עַל-יָרְכוֹ** ר"ל היה מצטער עבור בניו. ובאכילת גיד הנשה של בהמה יתרבה באדם כח תאות המשגל ע"כ אסרה התורה אכילת גיד הנשה של בהמה שישראל יהיו פרושים ומובדלים מכל תאוה ויצר ויהיו קדושים לאלהיהם.
[כתי יקר] ... כי ע"י כושר מפעלך תהיה שר ונגיד עם אלקים ואנשים ותוכל וזהו ישראל ישר אל מישור הנראה גם בעיני האל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מסודר (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הצגת ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להוביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טרפא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשישם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

יתברך.... ע"י זריחת השמש באה לו הרפואה על המכה אשר הכה סמאל להכותו והוא לעור עיני שכלו להביאו לידי הכחשת אלו-ה. לכן נאמר לו לצרכו כי זריחה עליו שמש צדקה ומרפא בכנפיה ובסבת זריחתה מלך ביופיו תחזינה עיניו. אבל מכל מקום אהני מעשי של סמאל לעשותו צולע על ירכו ולסגור בעדו שעורי בינה לבלתי היות לבא בסוד ה' ליראיו כל זמן היות עינו על ממונו ההיותו להוט אחר בולמוס קניני העה"ז.

ע"פ פירושים אלה אפשר כי טעם דרגא במלת **פי-שְׁרִיף** מעהירה את ההגבלה שבסיפא (**בב,בב**) אל (**בב,בב**) **יָרָא פִּי לֹא יִכְלֵ לֹו וַיָּנַע בְּכַף-יָרְכּוֹ וַתִּקַּע פֶּה-יָרְדֵּי יַעֲקֹב בְּהַאֲבָקוֹ עֵינָיו**; ומסבירה מדוע המלאך הצליח לנגוע **בְּכַף-יָרְכּוֹ וַתִּקַּע פֶּה-יָרְדֵּי יַעֲקֹב** לומר שלא לגמרי גבר על שרו של עשו ועל האנשים הפועלים בשליחותו להזיק לבני יעקב שבטי י-ה ולעם ישראל בכלל.

נעבור להסברת הרישא של (**בר' וישלח לבב**) **לֹא יִכְלֵ** – מהפך פשטא ו- (**בב,בב**) **לֹא יַעֲקֹב** – מהפך פשטא, כפשוטו כי אין דרך האדם להאבק במלאך ויוצא מפשוטו שמלאך לא יוכל לאדם ותרבה הפליאה שמלאך לא יוכל לאדם

נשווה ל- (**הושע יב,ד,ה**) שאליו מפנים המפרשים לתיאור כיצד זכה יעקב ששרו של עשו יודה לו על ברכות יצחק. **[ד] בַּפֶּטֶן עֵקֵב אֶת-אֶחָיו וַיֹּאמְרוּ וַיִּבְאוּנוּ עֶרְוָה אֶת-אֱלֹהֵיהֶם: [ה] וַיִּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּכְלֵ בְכַה וַיִּתְחַנֵּן-לֹו בְכַה הַמִּלְאָךְ וַיִּתְחַנֵּן לֹו וַיִּתְחַנֵּן וַיִּתְחַנֵּן: [ד] בַּפֶּטֶן עֵקֵב אֶת-אֶחָיו** – טפחא מונח אתנה – אותה תבנית טעמים כמו בראשית ברא אלקים, אנכי ה' אלקיך הטעם תחתון המאבק הזה מרומז במעשי בראשית, שבשביל ישראל נברא העולם, ויחד עמו זה לעומת זה, כדי שיהיה שר לישראל בהתגברות על מצוות לא תעשה. ועוד שהמלאך הזה מאז ימי בראשית הצליח להכשיל ולכן לא אמר שירה, אבל נכשל בהכשלת יעקב ולכן היום יאמר שירה לה'.

(בב,בב) שְׁמֹךְ וַיֹּאמֶר – זקף-קטן זקף-גדול, חוזר וקורה: (א) **רש"י (בב,בב) לֹא יַעֲקֹב** ... וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהם טט משמע שיפגשו שוב (ב) המשך **[רש"י]** ... וזה שכתוב (**הושע יב,ה**) **וַיִּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּכְלֵ בְכַה וַיִּתְחַנֵּן-לֹו** ככה המלאך ונתחנן לו וגו' טט - הפועל נתחנן כבר אומר ענין של חזרה, כדוגמת **וַיִּתְחַנֵּן מִשֶׁה** שחזר ובקש כמספר בגי' מלת ויתחנן. (ג) גי' הטעמים זקף-קטן זקף-גדול (ראה להלן) עולה תקע"ו, גי' המלים **(בב,בב) שְׁמֹךְ וַיֹּאמֶר** עולה תקע"ו א"ם, לפי **[פרקי אבות דרבי נתן]**, **"אם"** פירושו תחינה כמו אצל אברהם אבינו ש"נ"ם אם" יש בסדום חמישים צדיקים וחזר ובקש גו' טט - תקע"ו א"ם, פרסמו על תחינת המלאך, וכמסקנה שכך עתיד עשו להתחנן

בראשית וישלח לבב, ל: וישאל יעקב ויאמר הנה ישאל לשמי ויברך אתו שם: רמב"ן (בר' וישלח לבב) לְמַה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי - אמר: אין לך בידיעת שמי תועלת, כי אין הכח והיכולת, בלתי לה' לבדו ע"פ (**שם' שמ' מש' כב,ט**), אם תקראני לא אענך ומצרתך לא אושיעך (טט לא נמצא בתנ"ך), אבל עתה אברך אותך, (**וי' עז תלה**) **פִּי-כֵן צְוִינִי**: וולא פירש הכתוב הברכה. והקרב מה שאמרו רבותינו (ראה ב"ר עח,ב), שהודה לו על כל הברכות שם במקום שהוא על כרחו, כי לא רצה יעקב להמתין לו עד בית אל. והיא לוז כנאמר (**בר' ויצא כת"ט**) **וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמֵי-הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וַאֲבָלֵם לֹו שְׁמֵי-הָעִיר לְרֵאשִׁינָה: [שלה' פרשת וישלח תורה אורה]** סמאל עושה רושם למטה על ידי האומה שלו המושלת על ישראל מפני חטאינו, ועושה פגם למעלה, כי אחיזתו היא למעלה, נאחזו בקדושה כמו שכתבתי בפרשת חיי שרה (אות י) בענין 'פלגשים' (בראשית כה, ו) שם טומאה (סנהדרין צא א), ו'פלגשים' חסר כתיב (בראשית רבה פס"א ס"ד), כי הוא פלג שם, למטה משתלשל ממנו הטומאה, אבל בשרשו הוא שם. וכן שם 'סמאל' מחציו ולמטה הוא 'ס' מות', ומצד שרשו חותמו 'אל', זהו 'סמאל'. וכן מלאך מות, 'מות' הוא רע וטומאה, אבל 'מלאך' הוא קודש. ובוזה יתבאר בפרק גיד הנשה (חולין צא א) רבי שמואל בר נחמני אמר, כעובד כוכבים נדמה לו. רב שמואל בר אחא אמר, כתלמיד חכם נדמה לו. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ושניהם אמת, כי מצד הטומאה המתפשט בעשו נדמה כעובד כוכבים הוא עשו הרשע, כי כמו שיעקב חקוק בכסא כן עשו חקוק בסמאל.

הַיְדִידָה-נָא – מקף כרב-מצב (א) האם אתה שייך לקדושה (נ"א שער קדושה) (ב) או אתה שייך לטומאה המלאך הנאבק ביעקב, נקרא שר של עשו, ע"פ **[שלה' וישלח,ה]** עשו חקוק בסמ-אל, וזה מלאך המות. ומלאך המות מסר רז חיים למשה. אפשר כי רז זה כבר נמסר ליעקב כהסבר להלן. **וַיֹּאמֶר** = י"א מו"ר, י"א תיקונים בקטורת לי"א ספירות דגנה, וכך מתקנים ממות לחיים הרמוז בר"ת (**בר' וישלח לבב**) **וַיֹּאמֶר לְמַה זֶה** לו", שם העיר של חיי נצה (היא בית אל), כמו שמלאך המות גילה למשה שהקטורת מבטלת מגפה כנדרש ב-**[בבלי שבת פטא,א]** ... אף מלאך המות מסר לו (למשה) דבר, שנאמר (**במ' קרח יז,ב**) ... וַיִּסַּח אֶת-הַקְּטֹרֶת וַיִּכְפַּר עֲלֵיהֶם: (**ג**) וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַפְּתִיחַ וּבֵין הַתְּיָבִים וַיַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה: , אי לאו דאמר ליה - מי הוה ידע? **וַיֹּאמֶר** – זקף-גדול, בתפקיד שלושה גלויים: (א) כפר"ש"י אין לנו שם קבוע אלא משתנה לפי השליחות (ב) מצליח בשליחות משמע הכשלת האדם הנבחן בעבירה, או שמו קשור לטומאה וסם מות; (ג) נכשל בשליחות, משמע האדם הנבחן לא עבר עבירה, או שמו קשור לקדושה וסם חיים. ולשני האחרונים יש בטיב ב"כ"י בענין אראה על הכפרת" כהן גדול ראוי יוצא חי מקדש הקדשים אחרי הקטרת הקטורת של יום הכפורים בקדש הקדשים ומכפר על בני ישראל, כ"ג שאינו ראוי מת.

שְׁמֹךְ וַיֹּאמֶר – זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות התוכן עולה $617 = 257 + 360$ ת"ר טו"ב, הפרש בין גי' מלות התוכן ובין גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול $617 - 576 = 41$ א"ם המלאך גילה רזי שמירה: א"מ עולה יוה"ך (שם מסוגל לשמירה) והוא ס"ת כ"י מלאכין יצוה לך (לשמרך בכל דרכיך) (תהלים צ"א) ור"ת יחיד ורבים הלכה כרבים (אגרא דפרקא אות כ"א) **שְׁמֹךְ וַיֹּאמֶר** – רז"י ת' (ורה), וירא"ת, אל"ו תפילין (וראו כל עמי הארץ ויראו מגשת אליך, אלו תפילין שבראש) **שְׁמֹךְ וַיֹּאמֶר** – זקף-קטן זקף-גדול, גי' $617 = 257 + 360$ עולה תרי"ז עולה שי"ר על"ז, הפרש מתקע"ו $617 - 576 = 41$ א"ם, אל"י כאילו נאמר שי"ר על"ז (ל) אל"י. או על"ז זה לאמר שי"ר (ל) אל"י.

סיכום תומך במדרש כי המלאך התחנן לשלחו כי מעולם לא אמר שירה לה' עד עתה, וכיון שלא הצליח להכשיל את יעקב הגיע זמנו להגיד שירה לה' טט - תקע"ו א"ם, פרסמו על תחינת המלאך, וכמסקנה שכך עתיד עשו להתחנן (זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד דבר החוזר וקורה) **ZZFisher** טטוול-08-בראשית-וישלה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצגת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקף** פטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא תמש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסא** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.8 בראשית - וישלח לבד (התשע"ח)

בראשית וישלח לבד, ח: ויבא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את-העם אשר-אתו ואת-הצאן ואת-הבקר והנמלים לשני מחנות:

בראשית וישלח לבד, ט: ויאמר אס-יבוא עשו אל-המתנה האחת והקהו והנה המתנה הנשארא לפליטה:

(שכל טוב בבובר) (בר' וישלח לבד, ט)

(לב,ח) ויבא יעקב, שמא יגרום החטא, ואף על פי שהבטיחו הקדוש ברוך הוא ירא מאוד יותר ממה שנתיירא קודם ששלח אתו אמו לחרן כשהיה עשו מתנחם להרגו, שהרי אותו שעה היה ירא על גופו לבד, ועכשיו על גופו ועל נשיו ועל בניו: **ויצר לו**. לשון צרה, ודומה לו, ויצר לאמנון (ש"ב יג), [וכהצר] לו (דה"ב לג,ב), צר לי עליך אחי (ש"ב א,כו), וכל דומיהן, א"ר יהודה ב"ר אלאי ולא היא יראה, ולא היא צרה, אלא **ויבא** שלא יהרוג, **ויצר לו** שלא יהרג. אמר כל השנים הללו הוא יושב בארץ ישראל שמא הוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, כל השנים הללו הוא מכבד את אביו, ושמא יבא עלי בכיבוד אב ואם, ונוסף לזה שאמר (בר' תול' כז מא) **יקרבו ימי אבלי אבי ואהרגה את-יעקב אחי**: שמא מת אותו הזקן:

(לב,ח) ויחץ. לשון חלוקה, ודומה לדבר, (שמ' מש' כא,לה) **והצו את-פספו**, וכל דומיהן: **את-העם אשר-אתו**. אלו העבדים והשפחות:

ואת-הצאן ואת-הבקר והנמלים. כמשמעו: **לשני מחנות**. מחצה למחנה אחד לכתובת לאה ומחצה למחנה שנייה לכתובת רחל:

(לב,ט) אס-יבוא עשו אל-המתנה. שחיצתי לכתובת האחת רחל או לאה: **והקהו**. כלומר והכה את הזיקום (טט: הנכסים) אשר במחנה:

והנה המתנה הנשארא לפליטה. לכתובת שנייה:

(לב,ח) ויבא יעקב מאד – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא פקוח נפש, שעל כל אחד חלה אותה הלכה. ע"פ

[שכל טוב] יעקב ירא על (ט: א) גופו (ט: ב) ועל נשיו (ט: ג) ועל בניו. וע"פ **[כלי יקר (לב,ג) על עצמו לא נתירא כי כבר הובטח**

השמירה, וזלת שהיה ירא (לב,ג) פן-יבוא והפני (ט: א) אם (ט: ב) על-בנים, כי המה לא הובטחו בשמירה. וכך גם מובא בשם

הרא"ש ב-[ת"ש [מו]]

ועוד דרך להסביר תבנית הטעמים של **(לב,ח) ויבא יעקב מאד** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא פקוח נפש,

שכולם מצטרפים לאותו ענין כאן יראת יעקב מפני עשו. ע"פ **[ת"ש [מו]]** ... א"ר אליעזר כו' הצדיקים כו' מיעוט מעשיהן הרעים

בעיניהן חמור ביותר שכן הוא אומר **(לב,ח) ויבא יעקב מאד ויצר לו** קא סבר שמא יש עליו חטא קל ביותר ויגרום לו מיתה,

שהקלות (טט: בעיני אחרים) בעיניהם כחמורות (טט: בעיני אחרים) וב-**[לקט טוב] (לב,ח) ויבא יעקב מאד ויצר לו** אע"פ שהבטיח

נתיירא, שמא יגרום החטא, לימדה תורה דרך ארץ שיהא אדם יירא וחרד ולא ימנע מן הרחמים. ובפ"י התוס' בדעת זקנים והדר זקנים

(לב,ח) ויצר לו מיצר היה יעקב על שהיה ירא מעשו מאחר שהבטיחו הקב"ה (טט: מיצר על שהוא ירא למרות הבטחת הקב"ה). ובפ"י

חרא"ש דהיה ירא שמא משהבטיחו היה לברו אבל עתה היו לו בנים וכעין זה בפ"י התוס' שם בפסוק **(לב,ג) פני-אבא אבלי אתו**

תוצאת יראת יעקב מצטרפת לסיבות, שלדעתו מגבילות את הבטחת ה' לשמירתו ב- **ויצר לו** כלהלן.

ויצר לו – מונח מרבה, אתנה מגביל, ביחד כעין רבוי הגבולות, היינו רבוי סיבות להגבלת הבטחת השמירה עליו, (טט: א) חטא במה

שהחניף לעשו כפי **[כלי יקר (לב,ג) ... שאמרו חז"ל [סוטה מא ב] אמר ר' אלעזר כל המחניף לחבירו לסוף נופל בידו וכו', וכמו**

כן כאן יעקב הרגיש בעצמו שחטא בזה שהחניף לרשע; ע"פ [שכל טוב] (טט: ב) שמא הוא (עשו) בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל

(ויעקב היה בגלות) (טט: ג) שמא יבא עלי (עשו) בכיבוד אב (כל השנים שיעקב בגלות) (טט: ד) שמא מת אותו הזקן (יצחק) וללא זכותו

אין הגנה ליעקב ועשו יממש מחשבתו הרעה.

(לב,ח) ויחץ את-העם אשר-אתו – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. כאן ללמד על הכלל

כולו יצא כנדרש ב-**[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עו, ג] (לב,ח) ויחץ את-העם אשר-אתו** לימדך תורה דרך ארץ שלא

יהא אדם נותן כל ממונו בזוית אחד ממי אתה למד מיעקב, שנאמר **(לב,ח) ויחץ את-העם וגו'**,

(המשך המדרש רבה הנ"ל) **[וכן הוא אומר (מ"א יח,ד) ויחביאם חמשים איש בפמ"רה (טט: בכל מערה חמישים איש), (בר' וישלח לב,ט) ויאמר**

אס-יבוא עשו אל-המתנה האחת והקהו, אלו אחינו שבדרום, והנה המתנה הנשארא לפליטה, אלו אחינו שבגלות, א"ר

הושעיה אף על פי שנשארו לפליטה מתענים היו עלינו בשני ובחמישי.

[מדרש תנחומא (בובר)] (בר' וישלח לב,ח) באותה שעה ויחץ את-העם אשר-אתו, מה עשה, זינן מבפנים והלבישן לבנים מבחוץ,

והתקין עצמו לשלשה דברים, לתפלה ולדורון ולמלחמה,

(בר' וישלח לב,ט) ויאמר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, יעקב חשב שמלבד נשיאתו שתי אחיות (למעשה ארבע כי גם השפחות היו אחיות

מאותו אבא לבן) היו שלוש סיבות שלא קשורות ביעקב העשויות לסייע לעשו נגדו, כנדרש ב-**[שכל טוב] (טט: א) אמר כל השנים**

הללו הוא יושב בארץ ישראל שמא הוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, (טט: ב) כל השנים הללו הוא מכבד את אביו, ושמא יבא

עלי בכיבוד אב ואם, (טט: ג) ונוסף לזה שאמר (בר' תול' כז מא) 'יקרבו ימי אבלי אבי ואהרגה את-יעקב אחי: שמא מת אותו הזקן (תמה

זכות יצחק להגן על יעקב, עשו יבצע מחשבתו הרעה):

כנגד שלוש סיבות אלה (בר' וישלח לב,ט) ויאמר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, יעקב התקין עצמו היינו חיבר עשר כוחות נפשו לשלושה

דברים מחשבה דיבור ומעשה, כלומר בחציית המחנה הוציא את המחשבה דיבור ומעשה לשלשה דברים, לתפלה ולדורון ולמלחמה,

(טט: בכל מחנה)

לדורון מנין, **(בר' וישלח לב,כב) ותעבר המנקה על-פניו והוא לו בלי-להיהא במתנה, ללמחמה מנין, (לב,ט) ויאמר אס-יבוא עשו וגו',**

לתפלה מנין, (לב,ג) ויאמר יעקב אלהי אבתי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואניבה עמה:

ראה (לב,ג) עיון בתוכן ותבנית הטעמים המלמדים על דמיון לתפילת שמונה עשרה

מה כתיב אחריו (לב,א) קטנתי מפל החסדים ומפל-האמת וגו', (לב,ג) הציילני נא מנד אחי מנד עשו, א"ל הקדוש ברוך הוא

אתה קראת אותי, חייך שאני מצילך, שנאמר (תה' פט,כז) הוא יקראני אבי אתה אלי וצור ישועתי.

[מדרש תנחומא (בובר) פר' וישלח [ז]] (בר' וישלח לב,כב) וינתר יעקב לברו, מה כתיב למעלה מן הענין (לב,ח) ויבא יעקב מאד וגו',

כיון שראה הקדוש ברוך הוא היאך היה יעקב מיצר, אמר ר' ברכיה שלח ארבע כתות של מלאכים לעשות מלחמה עם עשו כל הלילה,

על בסיס מדרש זה נסביר (לב,ח) ויחץ את-העם – מקף כרב-משמע העם (א) האנשים (ב) המלאכים **אשר-אתו** – מקף כרב-משמע

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנית – ההלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעטו; תפצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראו קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממועט; לא ממש; טפחא – מרכא; טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב קבוצה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פ"ר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

"אשר-אתו" (א) אשר עם יעקב (ב) אשר עם הקב"ה. יעקב חוצה על דרך הטבע לשני מחנות, הקב"ה שולח מעל לדרך הטבע ארבע מחנות מתוך רבוי מחנות מלאכים, והדבר מרומז בתבנית הטעמים מונח רביעי של (ב,ג) אֶתְהֵעָם אֲשֶׁר־אֵתוּ בתפקיד לפחות ארבע.

נעניין ב-(ב,ג) וְאֵת־הַצֵּאן וְאֵת־הַבְּקָר וְהַנְּמָלִים – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא, כאן כתובת אשה, ושעל כל אחד חלה אותה הלכה או שהם מצטרפים, כאן שכל נכסיו אחראין לכתובה [משנה כתובות פ"ה, מ"ח] לגבות מכולם את שווי הכתובה שהוא תנאי בית דין [משנה כתובות פ"ד, מ"ז] והתוספת כתובה [משנה כתובות פ"ה, מ"א].

[שכל טוב (בובר)] וְאֵת־הַצֵּאן וְאֵת־הַבְּקָר וְהַנְּמָלִים. כמשמעו: לְשֵׁנִי מַחְנֹת. מחצה למחנה אחד לכתובת לאה ומחצה למחנה שנייה לכתובת רחל:

(ב,ט) אִם־יָבוֹא עִשָׂו אֶל־הַמַּחְנֶה. שחציתי לכתובת האחת רחל או לאה: וְהַקְּהוּ. כלומר והכה את היקום (ט: הנכסים) אשר במחנה: וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה. לכתובת שנייה: כתובת אשה היא מדרבנן. לפי [שכל טוב] הכתוב הוא אסמכתא למצוה מדרבנן,

ולכן לשיטת הכותב (ט) אפשר שטעמי הכתוב מלמדים על מצות כתובה. כאשר יעקב נשא את לאה ורחל כל משכורתו של 14 שנה נתן בכסף הקידושין של שתיהן. אם יעקב לא נתן כתובות עד כאן אז בתולה גובה מאתים [משנה כתובות פ"ד, מ"ז]. אפשר שרק לפני המפגש עם עשו נתן כתובות לנשיו וגיבה אותן ב-וַיִּחַץ חצי חצי היינו באופן שווה אֶת־הָעָם אֲשֶׁר־אֵתוּ עבדים ושפחות וְאֵת־הַבְּקָר וְהַנְּמָלִים לְשֵׁנִי מַחְנֹת בעלי החיים: בעת הזאת לא היה ברשותו קרקעות שהם נכסים הראויים יותר לגבוי כתובה, כי לא כלים. מוצע לומר כי (בר' יוצא ל,ל) וְעָמָה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם־אֲנֹכִי לְבִיתִי מלמד על רצון יעקב לתת כתובות ללאה ורחל.

מתבנית הטעמים של לְשֵׁנִי מַחְנֹת – מרכא בתפקיד רבוי סלוק בתפקיד הגבלה יש ללמוד על הגבלות אחדות במימוש הכתובה ע"י הנשים. כגון [משנה כתובות פ"ד, מ"ב] האלמנה תיוון בבית הבעל, אבל היו דעות שאם ירצו ההיורשין יוציאו כתובתה ופוטרין אותה מהבית. וב-[משנה כתובות פ"י] נידונות ההגבלות בחלוקת נכסים המגבים כתובות של נשים אחדות.

לפי [שכל טוב (בובר)] שני המחנות הם מחנה לאה ומחנה רחל שמפני שהן אחיות אולי תהיה שליטה לעשו על אחת מהן. וכל אחת מהן נשאה בעול שפחתה וילדיה. אבל לפי הזוהר שלהלן, לאה ורחל היו מחנה אחד, יעקב והשפחות היו מחנה שני.

זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישלח [המתחיל בדף קסה עמוד ב] (בר' וישלח לב,ט) וַיֹּאמֶר אִם־יָבוֹא עִשָׂו אֶל־הַמַּחְנֶה הָאֶחָת וְהַקְּהוּ וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה: ת"ח מה כתיב (בר' וישלח לב,ה) וַיִּחַץ אֶת־הָעָם אֲשֶׁר־אֵתוּ וְאֵת־הַבְּקָר וְהַנְּמָלִים לְשֵׁנִי מַחְנֹת, אמאי לְשֵׁנִי מַחְנֹת בגין דאמר אִם־יָבוֹא עִשָׂו אֶל־הַמַּחְנֶה הָאֶחָת וְהַקְּהוּ וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה: תא חזי שכינתא לא עדיאת (לא זזה) מאהל לאה ומאהל רחל אמר יעקב ידענא דהא נטירו לון לאלין מן קודשא בריך הוא (ט:ט) אני יודע שיש ללאה ולרחל שמירת הקב"ה) מה עבד (בר' וישלח לב,ג) וַיִּשְׁם אֶת־הַשְּׂפֹחֹת וְאֶת־יְלִדֵיהֶן רֵאשֻׁנָה אמר אם יקטיל עשו לאלין יקטיל אבל אלין לא מסתפינא מנייהו (ט:ט) לאה ורחל אינן פוחדות ממנו) בגין דשכינתא עמהון ועל דא וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה: כיון דעביד האי אתקין צלותיה עליהו (כיון ששם אֶת־הַשְּׂפֹחֹת וְאֶת־יְלִדֵיהֶן רֵאשֻׁנָה עמד והתפלל עליהם) וב-[מדרש זוהר לקט שמואל, תורה אור ע' רצ] צייטט מבעל חידושי הרי"ם כי ראה אצל רבו כהר"ר מלוכלין וצ"ל כי אם היה בא אליו איש לבקש רחמים על עצמו ואם ראה שהאיש דינים שולטים עליו היה מעמידו אצלו בשעת התפילה למען שזכותו יגן עליו ונתקבל תפלתו של האיש ופה היה יעקב עבר לפניהם לכן העמיד את השפחות וילדיהן רֵאשֻׁנָה שיהיו סמוכים אליו שזכותו יגן עליהן. ובעל הסולם פירש ערך תפלתו עליהם על השפחות וילדיהן ולכן הנאמר בפסוק הבא (בר' וישלח לב,ג) הוא התפילה על השפחות וילדיהן וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק וגו'. בדרך זו תבנית הטעמים של וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב זרקא סגול תהיה בתפקיד הוספה מיוחדת בתפילת יעקב להצלת השפחות וילדיהן מעשו. [ילקוט עבודת ישראל: הופטיין ישראל, ע' קצז (אוצר החכמה)] מביא בשם כנראה מדברי הרב המגיד מקאזמין וצ"ל כי על רחל ולאה ובניהם שהיו נשמרים מהקב"ה בעצמו לא היה צריך לפרוש עליהם תפילה חזקה כל כך אע"פ כן מאחר שאין סומכין על נס העמיד אותם באחרונה אבל על השפחות ובניהם שלא היו תחת השמירה הגדולה כל כך היה צריך תמיד להתפלל עליהם בחזקה משום הכי העמיד אתם בראשונה כדי שיהיו תמיד לפניו בשעת התפילה.

בראשית וישלח לב,י: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב

אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק ה' הָאֵלֵךְ אֵלַי שׁוֹב לְאָרְצְךָ וְלִמְוֹלְדֹתֶיךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב – זרקא סגול, לפעמים גורע לפעמים מוסיף עניין מהעניין המדובר בו. כאן גורע ומוסיף מיעקב על יעקב, ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' שתי הבטחות ה' להגן אליו. בזכות שתי הבטחות אלו שאחת מהן הובטחה בשם המיוחד לבדו. יעקב מבקש לעורר רחמי ה' לגרוע ממנו מידת הדין אף אם חטא או שגג רק במחשבתו (ראב"ע) ו(ע) ולהוסיף עליו רחמים. ע"פ ראב"ע עון קל לאדם גדול יקרא גדול וה' מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה.

סגולת העברת דין מישראל והוספתו על מצרים (שמות בא יב,יב) וְעִבְרֵיתִי בְּאָרְצֵי־מִצְרַיִם פְּלִילָה הִנֵּה – מונח זרקא מונח סגול, כעין מוסיף מענין ארץ-מצרים בלילה הזה, או מוסיף מענין הלילה הזה על ארץ מצרים.

ודומה לו סגולת העברת דין מישראל ובתבנית טעמים (שמות כי תשא לד,ג) וַיַּעֲבֵר ה' אֶל־פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' אֶל־הַרְהוּם וַיִּתְּנוּ אָרֶץ אֲפִים וְרַב־תְּהוֹם וְאָמָת. וַיַּעֲבֵר ה' אֶל־פְּנֵי וַיִּקְרָא – זרקא סגול. לכתחילה דין, בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים. גריעת דין והקב"ה מוסיף לישראל דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים.

[ספורנו] (בר' וישלח לב,י) אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם. הקדים בסדר שבחי המקום וחסדיו ובהזכיר זכות אבות כסדר אנשי כנסת הגדולה בתחלת י"ח ברכות: לפי [טור אורח קינ] אנשי כנסת הגדולה סיירו את פתיחת הברכה הראשונה של תפילת שמונה עשרה לפי פסוקים אחרים ויעקב כיוון לדעתם באומרו אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. [טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קיג] ... ופתיחים באלהי אברהם דאמר ריש לקיש (בר' לך יב,ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל [בית יוסף פרק ערבי פסחים (ק"ז):] זה שאומרים אלהי אברהם וְאֶבְרָהָ זֶה שאומרים אלהי יצחק וְאֶבְרָהָ זֶה שאומרים אלהי יעקב וְאֶבְרָהָ זֶה שאומרים אלהי יעקב וְאֶבְרָהָ זֶה שאומרים אלהי יעקב (שמות ג,י) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וגו' (שמות ג,טז) לָךְ וְאֶסְפֹּף אֶת־זַמְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרָתְךָ אֶקְבֵּל ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיכֶם נִגָּהָ אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר וגו' אפשר שיש לומר כי (בר' וישלח לב,י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב – זרקא סגול, כעין מוסיף מעניין יעקב על יעקב, היינו שכמו שיעקב פתח תפילתו בשבח ליבורא הדומה לברכת בתפילת שמונה עשרה, כך יעשו בני יעקב לכל הדורות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנת – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצניח** **התשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבי; **מהפך** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמות, רבוי מתפשות; **מרכא** **טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא** **תביר** **טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא** **תביר** **טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר** **מרכא** **טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא** **סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.9 בראשית - וישלח לב, ד (התשע"ט)

בראשית וישלח לב, ה: ויצו אתם לאמר פה תאמרוין לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם לבן פרתיה ואחר עד-עפתה:

[בראשית רבה (וילנא) וישלח עה, ה] (לב, ה) ויצו אתם לאמר פה תאמרוין לאדני לעשו, רבינו אמר לרבי אפס כתוב חד אנרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס, קם וכתב מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, נסבה וקרייה וקרעיה, אמר ליה כתוב מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס, אמר ליה רבי מפני מה אתה מבזה על כבודך, אמר ליה (רבינו)מה אנא טב מן סבי לא כך אמר **פה אמר**

עבדך יעקב, עם לבן פרתיה, לכן שהוא רבהון דרמאי היבתייה בחפתי **(מתנות כהונה: הרב על כל הרמאים נתתו בבית ידי (רש"י: בבית חיק) כלומר נצחתי) לההוא גברא (לעשו) על אחת כמה וכמה, ולמה עם לבן פרתיה ואחר עד-עפתה,** שעדיין לא נולד שטנו של אותו האיש (עשו) אבל עכשיו נולד שטנו של אותו האיש (יוסף, ראה (לב, ה)), דא"ר פנחס בשם רבי שמואל בר נחמן מסורת הוא שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל, הה"ד **(ירמיהו מט, ב) אס-לא יסבובם צעירי הצאן,** ולמה קורא אותן צעירי הצאן שהם צעיריהם של שבטים. **(לב, ה) פה אמר עבדך יעקב עם לבן פרתיה** - זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד דבר חוזר או הקש יעקב מרמז שניצח את לבן וכך יצא את עשו, ומזה הקש שישראל בדרך של התבטלות מנצחים את אויביהם.

[בר" עה, ה] באותה שעה שקרא יעקב לעשו אדוני א"ל הקב"ה אתה השפלת עצמך וקראת לעשו אדוני ח' פעמים חיך שאני מעמיד שמונה מלכים מבניו קודם לבניו. [פירוש רבינוביץ תאומים על בעל הטורים] ולפ"ר רבינו גרם בזה גלות לבניו והאומות היו לאדוניהם והיינו מדה כנגד מדה וכ"ה ברמב"ן פסוק ד ועל דעתי גם זה ירמוז כי אנחנו התחלנו נפילתנו ביד אדום.

(לב, ה) ויצו אתם לאמר – מהפך פשטא זקף-קטן. זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשט מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מהפשט. לימוד (א) בפשט יעקב השפיל עצמו לפני עשו ונענש על כך, וגם גרם גלות לבניו. לימוד (ב) יוצא מהפשט, יעקב מזהיר את עשו ברמז לא לתקוף אותו, כי כבר גילה כוחו בהתגברו על לבן רבנם של הרמאים, כך יגבר על עשו וחבורת המוכסים שלו במפגש המיידני ולדורות.

(לב, ה) פה אמר עבדך יעקב – מהפך פשטא מונח זקף-קטן. זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מהפשט.

(לב, ה) פה אמר עבדך יעקב – אפשר שכאן שני הלימודים יוצאים מהפשט. ואפשר ששניהם ממשיכים במלים **עם לבן פרתיה** המדרשים ב"ר ותנחומא מדגישים שלמרות הישיבה **עם לבן פרתיה** שטעם מקף מברר בין אפשרות של התדרדרות יעקב ובין התעלות יעקב וממשיך במלת **פרתיה** – המתפרש לא רק כפשט אלא גם במידה של שני סדר אותיות (מוסיפין וגורעין) וגימטריה תרי"ג מצוות, היינו יעקב התעלה בבית לבן, מכאן שה' משגיח עליו וכך מירא את עשו מלתוקפו. **עם לבן** – מונח מרבה על לבן את עשו. אם עשו לא יפגע ביעקב הוא יוכל להתקן, כמו שלבן שלמרות רמאותו לא פגע ביעקב זכה לתיקון כלשהו ע"י יעקב.

מובא כאן מאמר חסידות המסביר את פנימיות דברי יעקב בשני לימודים על אופני פעולת הבירור והתיקון. **[דבר מלכות וישלח התשע"ה, ליקוטי שיחות כרך א ע' 68]** אף שיעקב נענש על כך שקרא לעשו אדני, אין זה חטא כפשוטו חס ושלום אלא כוונתו היתה לברר את עשו. **בבירור ותיקון הרע – שני אופנים (א) בירור בדרך "גלוי אור"** (מלמעלה למטה) נהמברר משרה על המתברר גלוי אור נעלה, ואור זה דוחה את החושך והרע. בדרך זו הבירור אינו גורם למברר ירידה והשפלה. (ב) בירור בדרך "התלבשות" (מלמטה למעלה) – המברר יורד אל המתברר, "מתלבש בלבושי המתברר" ועל-ידי ההתעסקות עמו מהפך הרע לטוב. עבודת הבירורים בדרך זו גורמת ירידה למברר.... אבל הדבר מביא לכך שהמתברר חדל מלהיות מנגד (טט: היינו מהפך אותו מצב ההתנגדות לקדושה).. וזו הדרך שבה יעקב בירר את עשו ועשו הודה ואישר שהוא עבדו של יעקב, כפירש [רש"י] **(לב, ט) "הודה לו על הברכות" כולל הברכה "הוי גביר לאחיק"**.

תיקון לבן מניצוצות הקדושה שהיו בו וברכשוו מהפך אותו מצב ההתנגדות לקדושה, כך יפעל בתיקון עשו

בראשית וישלח לב, ה: וינתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר:

[רש"י] (כד) את-אשר-לו – הבהמות והמטלטלין, עשה עצמו כגשר, נוטל מכאן ומניח כאן: **את-אשר-לו** – המקפים מלמדים על אפשרות בחירה, הסלוק מגביל לומר שלא לקח את כל אשר לו, ואילו הפכים הקטנים כמתפרש ב-(לב, ה) **(כה) וינתר יעקב לבדו** – שכת פכים קטנים² וחזר עליהם:

וינתר יעקב – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד מידת סמוכין, שמששהו מהכתוב לפניו מעורב בכתוב הנוכחי, וזהו שמתוך שהעביר את מחנהו מצד אחד של הנחל לעברו השני נותרו פכים קטנים במקום חנייתם הקודמת, וחזר לקחת אותם.

ויאבק איש עמו - (אתנח) מרכא פשטא זקף-קטן, אפשרות ללימוד אלפני לפניו אל פסוק (לב, כד), מלמדנו שכיוון שיעקב שכת פכים קטנים² וחזר עליהם לקחתם ממקום שלקח את הדברים האחרים כמסופר ב-(לב, כד) **ויקחם ויעברם את-הנחל** הרי חזר למעבר לנחל כאשר כבר לא נותר שם איש ממחנהו, **[כלי יקר]** מפרש שיעקב פרץ גדרו קצת ביציאה זו, כי חנן אותו אלהים ונתן לו את כל ורוב עושר ונכסים וכבוד ויעקב יצא מגדר ההסתפקות קצת, אבל בספרי חסידות מוסבר שיעקב חזר ליתול פכים קטנים כדי שלא יהיה לס"מ אחיזה במשהו השייך לצדיק וע"י כך

ויאבק איש עמו - זקף-קטן, בתפקיד שני שלבי מאבק כפ"ל **[כלי יקר] (בר' וישלח לב, ה) ... וכאשר ראה סמאל, כי לא יכול לו לסמא עין שכלו מכל וכל (טט: זה סיום שלב א במאבק), (טט: זה תחילת שלב ב במאבק) אז השתדל בתחבולה אחרת לסמא קצת עין שכלו לכל הפחות לשלא יוכל לראות בסתרי התורה ובדברים נעלמים המכונים בירך**

בראשית וישלח לג, א: וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו פא ועמו ארבע מאות איש ונתן את-הילדים על-לאה ועל-רחל ועל שתי השפחות:

[דף על הדף מנחות ז, ב] וזהו שנאמר שם (בר' וישלח לב, ה) וירא יעקב מאד וינצר לו, פירש"י שמא יהרג ושמא יהרוג את האחרים, וכבר כתוב המרומז בזה שהוא יהרוג את ר' מאיר, וכמ"ד מאן אחרים רבי מאיר. כלמוד דנירון קיסר רומי שהוא עשו נתגייר ויצא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצגת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים – תפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשוט** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבוי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרקא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יותר לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשוט**, **1**; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** – **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ממנו רבי מאיר.

ועוד איתא ב- **[דרך מצותיך מצוות מילה סעיף ד, צמח צדק ... בבלי סוטה מ"ט א]** אמרו משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים, כי צריך חכמה יתירה לכוון המשל שימצא כוונת המושכל וגו' ... שיש משל דק שאינו מעלים הנמשל כל כך ויש שמעלימו יותר ... כמה מיני לבושים זה מעלים יותר מזה וגו' אפשר כי לכך מרמז המס"כ, היינו לבושי המשל שר'מאיר היה אחרון מושלי המשלים.

ועוד **(בר' ויצא לאא, לאמור לקח יעקב את)** – ס"ת רחב"ת שהוא נותריקון **רבי חנינה בן-תרדיון** (בשם אליהו שגב) יעקב מביא עמו מחרן **רחב"ת** – רבי חנינא בן תרדיון, אבא של ברוריה אשת ר'מאיר, **(בר' וישלח לאא) עקנו בלא ועמנו** ר'מאיר **בלא ועמנו** – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים המוטעמות $125 = 122 + 3$ עולה קכ"ה עולה המס"כ עולה ג"ב צ"ל עולה ב"א בצ"ל, הפרש גי' המלים המוטעמות מגי' שמות הטעמים זק"ף-קט"ן זק"ף-גדו"ל העולה תקע"ו (576) $125 = 576 - 451$ עולה תנ"א עולה ר'מאי"ר $251 + 200$ **(בר' וישלח לבח, ויבא יעקב מאד ויבצר לו שמה בפגעו בעשו יפגע גם ב-בר' וישלח לאא) בלא ועמנו** תנ"א ר'מאיר ב"א בצ"ל (עשו)

[אור התורה, מג'י פינחס בן זכריה, תנ"ך ע' 15 (ע"פ אוצר החכמה)]

אדם הראשון קרא שמות לכל הבריות וגם לעצמו קרא שם אדם וזהו **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים** וטעמו **זקף-גדול**, שגם לעצמו קרא שם וגם להקב"ה קרא שם ונרמז בזק"ף-גדול שעל גבי **וַיִּקְרָא**. שפי' שם הוי"ה כ"ו שהם ב' נקודות והוי"ו גי' הוי"ה (מדרש תלפיות) **[של"ה מסכת פסחים מצה עשירה - דרוש ראשון]**

הנה, אדם – שעליו נאמר (שם שם, כו) 'נעשה אדם בצלמנו', המוכן לדבק בידו', 'אדם' עולה מ"ה, כ'ידו'ד' במלואו. כי אדם וחוה אחדות אחד, ומילוי האיש הוא האשה. וכן מילוי של 'ידו'ד', עולה י"ט, כמנין 'חוה', וזכר ונקבה ביחד נקראו 'אדם', והוא – רשום כמנין שם כ"ו, והיא – בגימטריא י"ט, והכל ביחד – 'אדם'. כיצד, **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים שְׁמוֹת** כו' (בראשית ב, כ), ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פי"ז ס"ד) שאמר הקדוש ברוך הוא, מה שם אתה קורא לי כו'. וקשה, היאך רמזו זה, בזה הפסוק. ובקונטרס דהאר"י ז"ל איתא (ראה עשרה מאמרות, מאמר אם כל חי ח"ב סימן לג), דכתיב בזה הקרא שקרא שמות, ולאדם, ועל תיבת **וַיִּקְרָא** יש זקף גדול, שהוא קו ושתי נקודות, שהם ו' ושני יודין', עולה כ"ו, כמנין ידו"ד. ורומז על דמות אדם שהוא על הכסא. **וַעֲמֹו** – זקף-גדול, ע"פ **[של"ה מסכת פסחים מצה עשירה - דרוש ראשון]** אפשר כי **וַעֲמֹו** – זקף-גדול מרמז לכך שיעקב ראה השכינה מעל עשו רבי משה קורדוברו שבע ההשתחויות (בר' וישלח לג,ג) של יעקב שהיו לקב"ה ולא לעשו. ראה המשך ב- (לג,ג)

בראשית וישלח לג,ג – ד: [ג] והוא עבר לפניכם ויבן עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צווארו וישקו ויבכו: [ג] וישתחו ארצה לבע פעמים עד-גשתו עד-אחיו:

(ג) וישתחו ארצה – מהפך פשוט, מוציא מפשט הכתוב ללמד שהשתחוה לקב"ה ולא לעשו. עשו גי' $376 = 26$ (גי' שם הוי"ה) ו- $7 * 50$ היינו (7 * "טמא" גי' 50) **שבע פעמים** – פה מתאים מאד לדרוש זקף-קטן כהזדקף יעקב מפני שבכל השתחויה הסיר מעשו "טמא" (גי' 50) אחד ולאחר שבע השתחויות נותר רק שם הוי"ה ואז עשו היה אח ליעקב גי' $182 = 7 * 26$ (גי' שם הוי"ה) ו- $8 * 26$ עולה 208 היינו יצח"ק, מעל לטבע. (בשם רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל) **ד' ויבן עשו לקראתו** – קדמא מהפך פשוט, כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, כ-**רש"י ויחבקו**. נתגלגלו רחמיו (טט - של עשו) כשראהו (טט - את יעקב) משתחוה כל השתחוואות הללו (הכתובות בקרא שלפניו)

[בבלי קידושין כט, ב] כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוה לקמיה דאביי, כי אתא חזיה דלא הוה מיחדדין שמעתיה, א"ל: אנא עדיפא מינך, תוב את דאיזיל אנא. שמע אביי דקא הוה אתי, הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי, דכי הוה עיילי בתרין אפי' ביממא הוה מיתזקי, אמר להו: לא ליתבי ליה אינש אושפיזא, אפשר דמתרחיש ניסא. על, בת בההוא בי רבנן, אידימי ליה כתנינא דשבעה רישוותיה, כל כריעה דכרע נתר חד רישיה. אמר להו למחר: אי לא איתרחיש ניסא, סכינתין **[רש"י מסכת קידושין כט, ב]** בי רבנן - בהמ"ד רחוק מן היישוב הוה. לא ליתבי ליה אינש אושפיזא - לרב אחא ועל כרחו ילין בבית המדרש ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרוג את המזיק. בת - לן. אידימי ליה - מזיק. כתנינא דשבע רישיה - שהיו לו שבע גולגולות. כל כריעה דכרע - רב אחא מתפלל על אותו מזיק נתר חד רישא. סכינתין - סכנתם אותי.

[מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין כט, ב]

אפשר דאתרחש ניסא כו' ק"ק דהיאך דחה אביי אותו למקום סכנה על הספק דשמא יתרחש ניסא וגם אם יתרחש ניסא יהיו מנכין לו מזכותיו כדאמר בעלמא וי"ל דודאי סמך אביי על חסידותו ושמתוך תפלתו לא יהיה ניזוק ויהרוג את המזיק ואין זה מקרי נס אלא שאמר דשמא קודם תפלה יתרחש ניסא וינכו לו מזכותיו ומשום ספק זה אין למנוע הודאי שיהרוג אותו ולזה יתיישב דא"ל למחר אי לא איתרחש ניסא כו' שהיה מתרעם עליהם שלא תלה הדבר בתפלתו אלא בניסא והבאתם אותי לידי מדה זו שמנכין לי מזכותי ודו"ק: כתנינא דו' רישוותא כל כריעה דכרע נתר כו' ע"פ מ"ש פ"ק דב"ק שדרו של אדם לאחר ע' שנה נעשה נחש והוא דלא כרע במודים וכתבו התוס' שם משום דכריעה אמרינן כי זקיף זקיף כי חויה ולזה אמר הכא כיון דכרע זה החסיד כדנינו נתר ונפל אותו כח של הנחש וז' הרישין דתנינא הם הז' כוחות הטומאה שהביא הנחש הקדמוני לעולם:

[חידושי אגדות למהר"ל קידושין כט, ב]

אדמי ליה כתנינא דשבעה רישא. והטעם הזה ידוע למבינים למה כתנינא של שבעה ראשים, כי הוא כח השד היותר עליון שיש לו שבעה ראשים. ודע כי השבעה תמצא תמיד על מספר הרבוי, כמו בדרך אחד תצא אליו ובשבעה דרכים ינוסו (דברי"ל כ"ח), וכן כל מקום, והשדים כוחם הרבוי כי הם הפך האחדות, שכן אמרו (ברכות ה' א') כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקים בדלים ממנו, והם שולטים על הזוגות דוקא.

וכאשר היה כורע היה נופל חד (וחד) מן הראשים, הבן הדבר הזה כי הכריעות למקום אשר אין שד שולט, והוא ידוע כי אנו כורעין לאחד לכך האומר מודים [מודים] משתיקים אותו כאלו אמר שמע שמע, וכאשר היה כורע היה דבק באותה מדריגה והיה מבטל את כח השד בכריעות אשר לפני ה' הוא האלקים אין עוד, ושם אין זולת הקדוש ברוך הוא וכח השד בטל. וכבר רמזו חכמים ז"ל דבר זה (ב"ק ט"ז א') שדרו של אדם לאחר ז' שנים נעשה נחש וה"מ דלא כרע במודים שנמצא לפי זה כי שדרו של אדם נעשה [נחש] אחר ז' שנים, ואם כרע במודים נצול מן הנחש, כי הכריעה במקום הודאה בוודאי ושם המזיקים בטלים ולא ידעתי אם הך אדמי לי, ר"ל בחלום שכך משמע שהיה נדמה לו או שכך ראה בכח המדמה שלו ביום והכל אחד הוא.